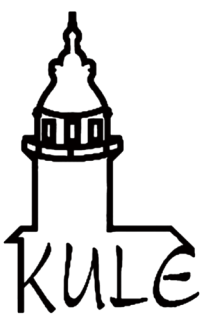
AYETLERİN
DOĞRU TEVİLLERİYLE GERÇEK
İSLAM MİRAS HUKUKU

İlhami ÇETİN

KULE

KULE

araştırma
islam miras hukuku
ilhami çetin
ISBN 978-975-2470-60-6
1.Basım, İstanbul, Mart 2018
Genel Seri:170 Araştırma:5

Kule Kitap©
www.kulekitap.com
www.kitapseyleri.com
iletisim@tilkikitap.com

Genel Yayın Yönetmeni: Emrah Çelik
Editör: Benjamin AE
Kapak Tasarımı: Tilki Ajans
Mizanpaj: Kule Mizanpaj
Depoprint/İstanbul

Eserin tüm telif hakları yazarda saklı kalmak kaydıyla bu baskı için
basım-dağıtım-satış-tanıtım hakları Kule Kitap©'a aittir.
Eserin tüm yasal ve fikri sorumluluğu yazarına aittir.
Kule Kitap'ın kurumsal görüşü olmayabilir.

[ADALET VE RAHMET]

İDEÂL İSLAM MİRAS HUKUKU
EVRENSEL VE EMSALSİZDİR

AYETLERİN DOĞRU TEVİLLERİYLE
GERÇEK

İSLAM MİRAS HUKUKU

ilhami çetin

İlhami Çetin;

1946 yılında Samsun iline bağlı Tekkeköy'de doğdu. İlk ve orta tahsilini Samsun'da tamamladıktan sonra 1965 yılında girdiği İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1970 yılı şubat döneminde iyi dereceyle bitirdi. 1972 yılında avukat olarak hukuk mesleğini icra etti ve 1995 yılında emekli oldu.

Evli ve üç çocuk babası olup, halen doğduğu yerde yaşamaktadır.

Eserleri;

Büyük İskender'in Tarihi, Hukuki, ve Dini Misyonu, 2017
Ayetlerin Doğru Tevilleriyle Gerçek İslam Hukuku, 2018

AYETLERİN DOĞRU TEVİLLERİYLE GERÇEK

İSLAM MİRAS HUKUKU

ilhami çetin

ÖNSÖZ

Bilindiği gibi yüce Allah, yeryüzüne iskân ettiği Âdemoğullarını ışıksız bırakmamıştır. Onların kemale erip yücelmeleri ve daha üst bir boyuta geçebilmeleri için hak elçiler ve hak vahiyler göndermiştir. Bu, Allah'ın merhametindendir. Karanlıkta el yordamıyla yollarını bulamayacaklarını bildiği için, evrensel hukukun ve üstün ahlakın doğru değerlerini apaçık bildirmiştir. İnsanlar ise, bu muazzam bilgi kaynağından ancak nasipleri kadarını alabilirler.

Çünkü vahiy ne kadar muazzam ve orijinal olsa da, insan kendi kültür birikimi nispetinde nasiplenir. İlim ve bilimi ciddiye alıp üzerine eğilmek ve en güzelini aramak eğilimine göre bunlardan nasiplenir. Yani, vahyin mükemmelliği elbette ki bir nimettir. Ama bu nimetin kıymetini bilenler ve ona iyice kulak verenler için böyledir. Din rutin söz ve hareketler olsa idi, hiç kitap indirmeye gerek olur mu idi? Allah mufassal kitaplar halinde dini gelecek nesiller için rehber olarak bırakmıştır. Öyle ise din önceki neslin taklidinden ibaret değildir. Onun ulvi gayesi yeryüzüne mizanda adaleti yerleştirmektir. Mizanda adalet ise kısttır. Yüce Kuran Hadid suresinin 25. ayetinde en önemli amacını bildirmektedir. O ise, yeryüzünde zulme son verip, adaleti kıst üzere ayağa kaldırmak ve öylece tutmaktır. Adalet, bir gerçek ve doğal dengedir. Bu denge durağan bir denge değildir. Zaman yürümekte, insan yürümekte, başka şeyler de hareket halindedir. Zamanın bir döneminde bir ilişkiler yumağı dengeyi sağlamış olsa dahi, bu hareket halindelik zamanın gereksinimleri, zamanın eskiyi yıpratması, dengelerin yeniden kurulmasını gerektirir. Hele imani konulara ilişkin olmayıp, tamamen muamelata ilişkin kurallar daha da çabuk yıpranırlar. Bunun için ana ilkeler istikametinde her şeyin gelişen ilim ve bilimin ışığında yeniden yorumlanması gerekir. Bu ümmet, bunu büyük ölçüde ihmal ettiği için, geçen yüzyılın münevverleri tarafından haklı olarak eleştirilmişlerdir. Rahmetli Akif bu konuda safahatında şöyle serzenişte bulunur**.**

"İbn-i Sina yok. Nerde Gazali görelim? Hani Seyyid gibi, Razi gibi üç-beş âlim. En büyük asarınız fazılınız bunların asarından. Belki on şerhe bakıp kuru bir mana çıkaran. Yedi yüz yıllık eserlerle bu dinin ihtiyacını hala kabil mi telafi? Asla. Doğrudan doğruya Kuran'dan alıp ilhamı, asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı. Kuru bir dava ile olmaz bu, fakat ilim ister. Ben o kudrette adam göremiyorum sen göster. Koca ilmiyyeyi aktar da bul üç-beş tane fakih. Zevk-ı fıkhisi bütün, fikri açık, ruhu nezih. Sayısız hadise var ortada tatbik edilecek, hani "Usul" Âlimi yahut bir tek… Ölüler dini değildir sen de bilirsin ki bu din. Diri doğmuş, duracak dipdiri, durdukça zemin… Beşerin hakka refik olmak için vicdanı, beşeriyetle beraber yürümektir şanı. Yürümez dersen eğer, ruhu gider İslam'ın. O yürür, sen yürümezsen ne olur encamın. Oflunun ilmi de olsaydı o imanına göre. Şimdi baştan başa tevhid

ile dolmuştu küre…" Bu tecdit yani yenilemektir ki zaten Resulullahın emridir. Yapan mı olmuş? Hayır. Dine en çok zararı dokunanlar atalarını kutsayan atavist veya muhafazakarlardır. Din bilginleri bunlardan çekindiği için bu hayırlı işe teşebbüs dahi edememişler.

İşte her bir beyti çok güzel manalarla dolu Mehmet Akif rahmetlinin şiiri. O gün nasıl ilerleyen asır ve gelişen hukuk bilimine göre ilkelerinden yeniden doğmayı ihmal ettilerse, şimdi de aynı kaygısızlıkla sürüp gitmektedir. Oysa bu dinin sevgili peygamberi asra göre hukukun yenilenmesini, tecdit edilmesini emretmiştir. Hatta öyle ki, bunda hiçbir dönemi de istisna tutmamıştır. Nedir hukuk alanında durmadan eski yorumları, hadisleri arayıp durmanın alemi? Bunlarla ilelebet amel edilse idi muamelat alanında, hiç tecdit emreder mi idi Allah Resulü? Akif o deryaya atıf yapmıştır, yani Kuran'dan ilham almaya, ilim, akıl, hikmet ve Kuran ile bizi beklemeden yürüyen asra göre adaleti ayakta tutmak için yapılması gerekeni söyleyerek en doğu sözü söylemiştir. Dinin resulü hukukun yenilenmesine izin vermişken, Kuran akletmeyi, tezekkür ve tedebbür etmeyi (arka planı görüp düşünmeyi) emir ve müsaade etmişken, bu cesaretsizlik nedendir? Kuran'ı, aklı ve durmadan gelişen ilimleri birbiriyle kucaklaştırsak, acaba bundan daha mı kötü olur ki, kimse buna cesaret etmez, cesaret edene de bin türlü kulp takarak engellemeye çalışırlar. Tecdit emrine uymak yoksa sünnetten değil mi? Oysa bu kitap herkese inmiş ve herkes bu kitabın anlaşılmasından ve uygulanmasından sorumludur. Birinci derecede sorumlu tabi ki ilimde derinleşenlerdir. Ama emir herkesedir. Sıradan mümin için bu bir mazeret olamaz. Onlar görevlerini savsakladıklarında, herkes bu alanda görevli ve sorumludur.

Çünkü Kuran Enam suresi 156. ve Zuhruf 44. bunu açıklamıştır. Öyle ise aklını çalıştırma yetisi olan her mümin fakih olmak zorundadır. Eğer, Kuran'dan alıp ilhamı, asrın idrakine İslam'ı söyletecek ilahiyat uzmanları yoksa bu görev her müminin üzerine yüklenmiş bir görevdir. İşte cesaretimiz buradandır. Ben ilahiyatçı değilim. Ama asırların geliştirdiği hukuk ilminde yeterli birikimim olduğuna inanmaktayım. Zaten sorunun çözümü de, gelişen hukuk ilmine göre Kuran'ı konuşturmaktır. Bu ilim bize gösterecektir ki, dişi sözünü kız kardeş diye anlamak asrın idrakiyle gelişmiş hukuk ilmi tarafından vize alamaz. Ama bu ibareyi eş durumundaki evli kadın, çocukların annesi v.s diye anlar isek, ilim bize buradan çok adil bir hukuk çıkacağını gösterir. Susup Kuran'ı dinlemek de budur. Kendi yerel kültürünü konuşturmak değil, objektif bir vicdanla verileni almaya hazır bir hulusi kalp ile onu dinleyerek gerçek mesajı almaktır. Bu ise Allah'ın bir rahmetidir. İnsana hidayet edilip hikmet verilmesinden başka bir şey değildir. Bunlar orada ilim ararlar. Diğerleri ise, gönülcüklerinin çektiğini Kuran yerine kendileri söyleyerek, "Bunu Kuran söyledi." derler.

"Sus ve dinle" diyen Kuran ayetleri ne güzel bir yol göstermektedir (Araf 204, Enfal,20–22 ayetler arası). Ama ne yazık ki, kendilerine vahiy gelen birçok millet ve ümmet, susup dinlemenin niteliğini anlamadıkları ve anlamak da istemedikleri için, dinlemek ve kitabı konuşturmak yerine, çoğu kez kendileri konuşup kitabı susturmuşlardır. Yani oradaki mesaj karşısında objektif olmak yerine, kendi alışkanlık, gelenek ve keyfi yorumlarını öne çıkartarak, bunları kitaba söyleterek bu muazzam kitaplardaki evrensel mesajı ziyan etmişlerdir. Gerçi miras hukuku, hukuk ilminin en zor ve karışık bahislerindendir. Onu Kuran gibi çok veciz ifadelerle anlatılan vahiy metninden çıkartmak, salt Arapça ve tefsir ilminin bilinmesiyle başarılacak işlerden değildir. Mutlaka derin bir miras hukuku (feraiz) ilmine vakıf olunması gerekir. Bu ise, dünya hukuk tarihini bilmek ve onun felsefesini idrak etmekle olur. Hukuk ise, insanlığın gelişmesiyle devamlı gelişen ve mükemmelleşen bir bilimdir. Yani mesele nakille değil, akılla derin düşünce ve tefekkürle çözümlenecek işlerdendir. Çünkü naklin dahi doğru yorumu, akıl, hikmet ve ilim gerektirir.

Yüce Kuran böyle bir çaba göstermeden veya nefsinin istediği ve canının çektiğini kitap yorumu olarak ortaya koyanlara, yalan uydurup Allah'a iftira edenler demiş ve onlarca ayette bu suçlamayı kullanmıştır. Bunu bize anlatan önemli ayetlerden birisi Taha suresinin 61. ayetidir. Ad ve Semud kavimlerinin nitelikleri gibi, Firavun milleti de adet ve geleneklerini din yapmış ve bundan dönmek de istememişlerdir. Onlar ateist değillerdir. Zaten ateist bir millet de olamaz. Casiye suresinin 23. ayetine göre nefislerinin hevasını yüceltip, borcu ona ödeyenler vardır. Yani nefsin tutkularını yüceltip en yüce değer yapanlar vardır. Buna şehvetler (tutkular) diyebiliriz. İnsanı şerre götüren bu tutkular başlıca iki dir. Birisi ve en tehlikelisi mülk şehveti, diğeri ise, cinsel ve mülksel şehvetlerdir. Tümüne birden ten zevkleri diyebiliriz. Aklın zevkleri bunun zıttıdır. Bu ümmet mülk fitnesi konusunda uyarılmış ve bunu dinlemeyip, mülk fitnesine kapılacağı da Allah Resulü tarafından bildirilmiştir. Bunu da sırası gelince metniyle birlikte vereceğiz. Mülkte cinsiyet ayrımı yapmak da, mal fitnesinden başka bir şey değildir. Yani kısaca aklın zevkleri (sevgileri) yerine, ten hazlarını devreye sokan ve öncelik tanıyanlardır gazaba uğrayan eski kavimler. Allah, adaleti ve kıstı ayakta tutmak için kitaplar indirmiştir. (Hadid ayet 25). Adaleti alçaltan ise, mülk şehvetlileridir. Allah bizi medeniyete davet ederken, mülk tutkunları kabile, aşiret ve feodal gelenekleriyle hadaratı önde tutarlar. Bu konudaki itirazları delilleriyle birlikte sunulacaktır. İşte bunlar, emsalsiz ve evrensel hukukun ilkelerini feodalizm ve aristokrasi'ye kurban ederler. Sorulduğunda da, ıslah ediciler olduklarını söylerler. Oysa Allah amaç ve ilkelerini çoktan tersine çevirmiş, dini içeriden yıkmışlardır. Dine aykırı şeylerin üzerine "Dinidir." damgası basarak yutturanlardır. Yani damgacı dincilerdir.

Oysa Rabbimizin bu uyarılarından birisi de Kehf suresi 15. ayetinde şöyledir: "…Yalan düzerek Allah'a iftira edenden daha zalim kim olabilir " der. Tabi ki bunu kasten yapanlarla, ihmalen yapanlar, akıl erdiremedikleri için yapanlar bir değildir. Bunun için de, dinin oluşturulan hükümlerinin üzerinden bir asır geçmeden yeniden yorumlanıp yenilenmesi önerilmiştir. Buna "tecdit" denilir. Zamanında maksadı karşılayan, ama zamanla yenilenmesi gereken doğru hükümlerde vardır. İşte bunlar dahi tecdit kapsamı içersindedir. Bundan gaflet etmek ise, hata ve kusurdur. Yeniden yapılandırmacılara güçlük çıkartanlar ise, her alanda tutucu ve gelenekçi kesimdir. Sorulduğunda Allah şeraatı derler. Allah'ın hükmettiği ile hükmetmeyenler, fasıktır, (Maide 47), kâfirdir ayetlerini (Maide suresi 44) okurlar size. Birilerini itham etmek için bunu yaparlar. Oysa çoğu hükmetmeyenlerin ta kendileridirler. Çünkü ayetteki hakiki anlamı bir tarafa bırakıp, başka bir anlama gelen yorum çıkarmak da, o ayeti by-pass ederek hükümsüz bırakmaktır. Birçoğunun yalana kulak veren ve haramı tıka-basa yiyenler olduklarını bize (Maide suresi 42) ayet haber verir. Çünkü Allah hükmü adil olduğu için ondan kaçmak için böyle yaparlar. Oysa bunlar cahiliye hükmünü isteyenler olduklarını Allah bize (Maide suresi 50. ayet) haber verir. Düşünmezler ki, Allah asla adaletsizlikle hükmetmez. Çünkü kıstı ayağa kaldırmak için kitap indirmiştir (Hadid suresi ayet 25). Onlar ise, dini kabilecilik, feodalizm, aristokrasiye, oligarşiye plutokrasiye, liberal kapitalizm gibi adil olmayan sınıflı toplum sistemlerine payanda yapmışlardır. Kabileciliği ve asabiyeti ön plana çıkartmışlardır. Bunun neresi adalettir? Bu düpedüz Allah ve onun kitabına iftiradır. Bir hükmün yorumu mizanda adalete uymuyor ve Rahmet içermiyorsa, asla Allah ile irtibatlandırılamaz. Yorumların denetlenmesinde yapılacak ilk ve tek iş, Adalet ve rahmet içerip içermediğine bakmak gerekir. İşte bu kesimin diğer bir kısmı ise idrak edemediklerinden, hukuk ilminden habersiz bulunduklarından, adaleti yanlış öğrendiklerinden, mizanda adalet yerine, terkide adaleti (hami-mahmi uygulaması) adalet zannettiklerinden bu hatayı işlemektedirler. Terkide adalet ise eşitlik üzere hakların verilmeyip, çok alanın az alanı bakacağı demagojisi ile kıst içermeyen hak dağıtımını meşrulaştırmaya çalışanlardır. Mülk kaynakta paylaşılmazsa, onu eline geçiren daha da cimrileşir, umutlar ise boşa çıkar. Oysa kısta uygun adalet anlayışı eşitlik içeren ve hak olan adalettir. Buna mizanda "denklik üzere adalet" denilir.

Biz de öyle yaptık; çoğunlukla eşitliksizlik üzerine kurulan İslam miras hukukunun tamamen Allah'tan olamayacağı kuşkusuyla giriştiğimiz uzun çabalar bize, uygulamadaki İslam miras hukukunun Kuran ve ilimle uyumlu bazı ilk uygulamalardaki adil ve rahim hukuka, sonraki pratiklerin uymadığı ve hatta çoğu kez taban tabana zıt olduğunu gördük. Çünkü eşitlik içermemektedir. Rahimi esas alan Kuran hukuku, mutlaka zümreler sistemini onaylaması

gerekirken, keyfi dereceli sistemle Kuran'daki feraiz by-pass edilmiştir. Yorumlar iki bakımdan çürüktür. Birincisi, Kuran'ın genel ilkelerine aykırı ve kadın adına düzenlenen koskoca surenin amacına aykırıdır. Surenin amacı kadınların mağduriyetine son vermek iken, sanki sure erkek hakları suresi gibi tersine çevrilen bir amaca hizmet ettirilmiştir. İkinci hata ise, miras bir hukuk dalıdır ve miras hukukunun evrensel ilkeleri, kendisine ilişkin işleyiş ve iç yasalarıyla metotları vardır. Bu ilkelere uymayan bir mantık yürütülerek, bilim dışı işler yapılmıştır. Bu da doğaldır. Çünkü hukuk uzmanları yerine tefsir uzmanları hukuk yapmaya kalkışmıştır. Tefsir işinde de ilme değil, çoğu kez bir nevi kehanete uyar gibi parantezle delik doldurmuşlardır. Ayetlerde olmayan manaları parantez açarak ilave etmişlerdir. Bunun en bariz misali Nisa suresi 11. ayette geçen "dişi" kavramının üzerinde kafa yormadan, hemen bir parantez açarak (kız kardeş) diye damgalamışlardır. Mirasta, akrabalıkta (anne, hala, teyze, babaanne, anneanne, eş gibi) çokça kadın türü olmasına rağmen, eksik mirasın muhatabının kız kardeş yapılması öncelikle müfessirlerin ve sonra da fakihlerin ayeti hafife almalarıdır. Bir de buna objektif olunmasının önündeki kabilecilik, asabiyet, feodal kültürün etkileri, ananeler, toplumun hoşnutsuzluğu ve karşı koyması karıştırıldığın da, çoğunlukla adalet ve rahmete aykırı eşitliksiz bir hukuk çıkmıştır ortaya.

"Kardeş" gibi, eşitlik anlamına gelen evrensel bir kavram ve dünyanın her yerinde eşitliği ifade etmek için benzetmelerde bile kullanılan kavram, hiçbir yerde görülmeyecek ve aklın makullerine aykırı olarak eşitsizliğin ifade edildiği bir konuma sokulmuştur. Artık bu çarpıtmadan sonra ümmete, ümmet kardeşliğini, millet kardeşliğini, insanlık kardeşliğini hakkıyla kabul ettirmek, bu toplumdan kardeş olmalarını beklemek nasıl mümkün olabilir? Nasıl bu kültürden vatandaş anlayışı çıkar? Nasıl kabilecilik, aşiretçilik, feodalizm ve eşitliksizlerin düzeni aristokrasi ve liberalist-kapitalizm belasından kurtulabilir? Öncelikle kanımızca çoğu Allah'a iftira niteliğinde olan bu tür yorumların bir an önce düzeltilmesi gerektiğine inandığım için, Allah inayeti ile ilmi açıdan sahih ve tedrici uygulamalardan sadece Kuran'la gelen yeni hukukun uygulaması olduğu apaçık belli olan rivayetler ve Kuran esas alınarak, bu manada miras hukukunun evrensel ve emsalsiz olduğu başlığıyla bir eser yazmayı başardım. Çünkü Selam ona Musa'yı Taha suresi 61. ayetinde konuşturan Rabbimiz çok önemli bir şeyi ilan etmektedir. Allah kendisine iftira edenlerin kökünü kazımaktadır. İşte İslam âleminin durumu; neredeyse kökümüzün kazınmasına ramak kalmıştır. Biz miras hukukunu aslına ve vahiye uygun anlamına göre yeniden yorumlayalım. Bir başkası da diğer yorum ve fıkıh aksaklıklarını düzeltip tecdit etsin. Böylece kökümüz kazınmasın.

Her insan ancak gücünün yettiğini yapar. Ben kendimi, sarf, nahiv, gramer

ve tefsir ve hadis alanında uzman görmediğim, hukuk alanında uzman gördüğüm için vahiy sözlerini bu ilmin denetimi altında gittikleri yerlere oturtarak, olması gereken çizelgeleri çıkartacağım. Burada da çekinmeden zümreler sistemini uygulayacağız. Çünkü bu sistem keyfiliği engelleyen, kendi iç yasaları olan sistemdir. İşte o zaman ayetlerde geçen "dişi" kavramı ile ifade edilenin evlilik birliğindeki kadınlar olduğunu, böyle düşünerek çizilecek miras taksim çizelgelerinin kalıp gibi yerlerine oturduğunu göreceğiz. Çünkü miras hukuk bilimini akıldan çıkartmayarak ayete bakıldığında çıkartılacak yorumun ancak feraiz ilmine uygun olacağı kanısındayım. Çünkü feraiz bir metot değil, bunun da ötesinde önemli bir ilimdir. Miras hukuku ilmidir. Çünkü Allah'ın hükmettiğiyle hükmetmemek elbette ki günahtır. Ama Allah'a iftira edip Yüce Rabb'in ve onun güzel kitabı ve kitaptaki olması gereken dinin imajını bozarak, onu eşitliksiz bağlamında kabile hukuku kertesine indirmek imaj zedelemektir. Bu iş Allah'a iftira etmektir ki, insanların din ve Allah sevgilerini soğutur. Ne Allah, ne de onun Resulü (a.s) zulme şahitlik eder. Onlar, hakka ve adalete şahitlik ederler. Evlatlarından birisine fazla mal veren birisine Resulullah (a.s) cevabı bu merkezdedir. Onun için Allah bunu önemsemiş ve İftira edenlere çok ağır ceza tertip etmiştir. Kâfirin dünyada rızıklanmasını ve normal ömrünü doldurmasına izin verirken (Bakara 126), sözde fıkıh veya şeriat adı altında Allah'a iftiralarla dolu şeyleri şeraat diye gösterenlerin ecellerini millet olarak vaktinden önce doldurup köklerini kazımaktadır. Çünkü Allah güzeldir, güzeli sever. Güzelin de en güzelini ister insanlardan. Güzel olmayan şeyi Allah ve onun kitabıyla irtibatlandırmak zulümdür. Ulûhiyete haksızlık ise, Allah hakkını teslim etmemek, tenzih edilmesi gereken şeyi de ona dayandırmaktır.

Bilindiği gibi, din mevzuatı asırlardır tecdit edilmemiş, bu iftira ve bi'datlar sürüp gelmiştir. Bazı din adamlarının adaletsizlikten rahatsız olmamaları ve duyarsızlıkları karşısında, hamd olsun ki miras hukuku bir anlamda tecdit edilerek, hiç olmazsa iftira niteliği ortadan kalkmıştır. Kuran'a göre tashih ve tecdit edilmiş (yeni) miras hukuku, bence yerinde bir tecdittir. Daha doğrusu ayetsel anlamların miras ilmi endazesinde tartıldığında neyi kastettiklerini ilim şemasında yerlerine oturtarak, ayetlerde geçen dişi'nin evlilikte kadın eşler olduğu anlamına yorumlandığında feraiz (miras) ilmine uygun sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir. Bu konuda nakillerden pek azı kullanılmıştır. Kuran, akıl, tefekkür ve başlı başına bir ilim dalı olan miras hukukunun iç yasalarına uygun olanları seçilerek emsal alınmıştır. Çünkü miras ilminde mufassal olmayan nakillerden sonuç çıkarmak hem çok zor, hem de sağlıklı sonuç vermez.

Çünkü miras çok bilinmeyenleri olan denklemdir. Ulaşan haberler ise, sonuç çıkarmak için sorulacak sorulara eksiksiz cevap verecek detay ihtiva etmemektedir. Hem de İslam kesip atan bir devrimle gelmemiş, **tedrici** olarak

yavaş yavaş alıştırarak uygulamaya konulmuştur. Bunun için de İslam öncesi ölümler, eski nikâhlar ve bunlardan doğan çocuklar için müktesep haklar korunmuş, bunlara eski hukuk uygulanmıştır. Böyle bir ikili uygulamanın olduğu zamandan sadece nakille bir yere varmak pek mümkün değildir. Gel gör ki, dini tecdit edip, Allah'ın amacına uygun hale getirerek, iftira ve yalanlara son verme yolunda kıllarını kıpırdatmayan bazıları, cumhuriyetin iltibas etmek zorunda bazı yasaları Allah'ın indirdiğiyle hükmetmemekle suçlayarak siyasi iktidarlarını pekiştirmişlerdir. Bu sözlerde bazı haklılık payları olsa bile, bir mümin karşı çıkarak yerinde oturamaz. Daha iyisini, en iyisini tekrar istinbat ederek en mükemmel ne ise, onu koyar ortaya. Hâlbuki ilim öğrenmenin kendisine farz kılındığı bir ümmetin olaya daha başka şekilde yaklaşması gerekir. Toptan kabul ve toptan red kendisine akıl verilen insana yakışmayan bir tavırdır. İltibas edilen şey, ilme, kısta ahlaka uygunsa adalet ve merhamet içeriyorsa, ilim Çin'de de olsa alınız emrine uygundur. İlim, referansı dini olmayanlar kategorisinde değildir. Hamdolsun ki, bu din kitabı ve peygamberiyle ilmi olan şeyi dini referanslar içersine almıştır. Herkes kendi öz eleştirisini yapmak zorundadır. Bu ise hak dinin baş ilkesi olan doğruluk gereğidir. Zaten bu eserimizin bir amacı da toptan red ve toptan kabul gibi ilim ve akıl dışı kısır çekişmelerin yapıldığı ülkemde kıst üzere hakemlik yapmaktır. Adil olan, ilmi olan her şey referansı Allah'tan olandır. Zulüm içeren veya üreten her şey ise insanın kendisinden, şeytandan, bilgisizliğinden ve düşüncesizliğindendir.

Allah'ın indirdiğiyle hükmetmek mizanla kaimdir. Mizanda denklik kitapla emredilen kıst gereğidir. Terkiye almak vaadiyle dizginleri ele almak ise, Bakara 286. ayette yük almaktır ki, bunu kitabımız bize kaçınılması gereken şeylerden olduğunu bildirmiştir. Çünkü Allah mizanı da indirmiş ve evreni bir mizan üzerinde tutmaktadır. Hangi kural adil ve Rahim ise, Allah'ın indirdiği odur. Öyle ise zümreler sistemine göre daha adil ve eşitlik üzere kurulmuş bir miras hukuku, bence Allah'a yapılan iftiralara son veren ve nitelik itibarıyla de hak ve adaletten yana bir tecdittir. Çünkü Enfal suresi 75. ayet ve Ahzab suresi 6. ayet rahim esası (birbirinden türeyenlerin en yakını), Kuran tarafından emredilen bir ilkedir. Bu da bize sistemin zümreler sistemi olduğunu bildiren bir açıklamadır. Bu ise, doğan ve doğuran, kazanılan ve kazanan ilişkisidir. Yani en yakın nesep ilişkisinin esas alınması demektir. Budur Erham. Asabiyet ve asabenin tersidir. Zevil Erham'ın hakikati budur. Arap geleneğinin anladığı Zevil Ehramla bunun alakası yoktur. Yakınlığın asabeye göre değil, doğuran-doğan esası üzerine kurulmasıdır. Zevil değil hakiki erhamdır. Araya başkasının giremediği ve kendi iç yasaları olan bir sistemin adıdır rahim yakınlığı. Bu ise zümreler sistemi oluşturulmadan uygulanması mümkün olmayan bir feraizdir. Bunun için, İslam gibi yüce bir dine uygun, hem Kuran amacına uygun, hem Nisa suresinin ismine yaraşan ve hukuk biliminin ve aklın makullerinin tasdik

ettiği zümreler sistemine göre, Kuran ve buna uygun uygulamalardaki miras hukukunun gerçeğini ortaya koymaya çalıştım. Bununla, hem Rabbime karşı ubudiyet görevimi, hem milletime karşı vatandaşlık görevimi, hem de orijininde doğruluk (adalet, kıst, nısfet, itidal, ensariyet, iysar ve sevgi) yatan hak vahyinin güzelliğini, onun derinliklerine inmeye zaman bulamayanlara göstermek için bir çalışma sunmaktayım. Tabi ki Rabbimiz Kuran'da bize: " Her bilenin üzerinde bir bilen vardır" (Yusuf suresi ayet 76) diye uyarıda bulunmaktadır.

Ben de bunun bilincinde olarak sadece doğrunun nerede olabileceği hakkında görüşlerimi yazdım. İstikametin bu yolda olduğuna emin olmakla birlikte, miras taksimlerindeki oranlamalarda isabet edememiş olabilirim. Yani bu kez de kadınların hissesini abartmış; erkeklere haksızlık yapmış olabilirim. Gerçi bu konuda doğru hesaplama yaptığımdan eminim. Allah doğrusunu bilir. Eminim ki ve Allah da dilerse daha mükemmel ve güzel eserler yazanlar çıkacaktır.

Ayrıca şunu belirtmeliyim ki, değerli katkılarıyla tefsir ve hadis kaynaklarına ulaşmamda üstün gayretlerini esirgemeyen değerli kardeşim Avukat Cengiz Balcı beyefendiye, doktor ilahiyatçı ve hukukçu arkadaşım Avukat Ali Türkmen beyefendiye bu yöndeki gayetlerinden dolayı teşekkür ederim. Allah kendilerinden razı olsun. Bundan başka, delillerin değerlendirilmesi ve yaptığımız yorumlarda isabet varsa, Allah'ın vesile kıldığı dostlarımın katkısındandır. Hatalar ve subjektif eğilimler varsa bu bizim kusurumuzdandır. Sözlerimize Ebu Bekir Rahmetullah'ın hutbede, kelale konusundaki şahsi görüşünü açıklarken söylediği şu sözlerle bitiriyoruz: "Bu benim şahsi görüşümdür, isabet edersem bu Allah'tandır. Eğer hakikate uymayan bir şey söylemişsem, bu benim nefsimden ve şeytandandır." Bu duygularla eserin; İslam âlemine, milletime ve bütün insanlığa hayırlı olmasını âlemlerin Rabbi Allah Teala ve tekaddes hazretlerinden bütün kalbimle diliyorum.

Avukat İlhami Çetin

GİRİŞ

Eserimize başlamadan önce nasıl bir metot uygulayacağımız hakkında okuyucuyu bilgilendirelim. Toplumun genel durumunu nazara alarak bir anlatım takip edeceğimiz için, önce sistemler hakkında genel, sonra özel bilgi vererek bir fikir oluşturmaya çalışacağız. Birinci bölümde İslam fıkhının oluşmasında temel teşkil eden tefsir kaynaklarından özetler vererek, bu arada görüşlerimizi ortaya koyacağız. İlk örneklerimiz haliyle hadis ağırlıklı tefsirlerden olacak. Sonra da, kavram analizi ağırlıklı Kuran tefsirlerinde feraizle ilgili bölümlerden özetler sunarak analizler yapacağız. Daha sonra mevcut fıkhın temel terim ve kavramları hakkında özet bilgi sunduktan sonra, mukayeseli miras hukuku ile ilgili bir örnek kaynak sunup, mevcut İslam feraiz uygulamalarından bazı örnekleri kitabımıza alarak üzerinde fikir yürüteceğiz. Sonraki bölümlerde ise, sıra ile feraizle doğrudan ve dolaylı ilgili bazı hadislerin analizlerini yapacağız. Daha sonra benimseyip adil ve halka öğretilecek kadar kolay bir sistem olan mirasta zümreler sisteminin tanıtımı için Türk miras hukuku konusunda yazılmış bir eserden örnekler sunacağız. Daha sonra İslam ve Kuran miras hukukuna daha uygun olduğunu düşündüğüm zümreler sisteminin ayet ve hadisler ışığında ve Kuran'ın rahim bağına atıf yapması gerçeğini de göz önünde bulundurarak muhtelif örneklemeler vererek görüşlerimizi açıklayacağız. Buna bağlı olarak da iyi bir kavram analizi yapılmış bir tefsir olan merhum Muhammed Hamdi Yazır'ın "Hak Dini Kuran Dili" isimli eserinden ayrıca alıntılar yapıp, üzerinde fikir yürüterek çıkarımlar yapacağız. Bu ara ayetlerde geçen kavram, terim ve sözcüklerin, sözlük anlamları, sözcükler arasındaki bütünlüğü seslerin matematiği bilimi, yani sözlük sırasının doğal anlatımı içersinde tefekkür edeceğiz. İmler ve imgelerden yararlanarak sonuçlar çıkarmaya çalışacağız. Konular bize göre detaylı bir şekilde ortaya konulduktan sonra da zümreler sistemine göre İslam miras hukukuna ilişkin yeterli sayıda örnek çizimler yapılacaktır. Türk miras hukukundan haberdar olmayanlar onun kavram, kurum ve mirasın taksimi yolunda uygulanan sistemi ve çeşitli olasılıklara göre fiilen taksimi konusunda bilgi edinmelerini sağlamak amacımız yerine gelecektir. Yine Türk miras sistemi konusunda bilgi sahibi olup da, İslam miras hukuk sistemi feraiz hakkında bilgi sahibi olmayanların bilgilenmeleri için, bu hukukun temel kavram ve kurumlarını, miras hukukunda hangi sistemi kabul ve uyguladıklarını, yine bir fıkıh ansiklopedi yazarından örnekler ve bir mukayeseli hukuk yazarının eserinden örnekler ve bazı fıkıh uygulama örnekleri sunacağız.

Böylece eski miras hukukunu bilenlerin, yeni Türk miras hukuku hakkında bilgi edinmelerini, yeni Türk miras hukukunu bilenlerin eski hukuk hakkında bilgi edinmeleri ve hiçbirisinden haberi olmayan bazı okuyucunun her ikisini göz

önüne getirerek, yapılan ve yapılması gereken hakkında yeterli bilgi edinmelerini amaçlayan bir metot sunacağız. Bu şekilde kitabın hacmini lüzumsuz yere şişirmeden, amacı da aşmadan yararlı bilgi verilebileceği kanısındayım. Şunu da belirtelim ki, eski hukuku irdelerken, bazılarının alışageldiği gibi miras sistemi ve miras taksiminin fiili uygulaması konusunda birbirini onaylayan veya birbiriyle çelişen nakli delil sunup uzun uzun tartışmayacağız. Çünkü bu alan hadisçilerin alanıdır. Gelinen hukuk biliminin şu zamanında pek faydalı olduğu kanısında da değilim. Bana göre de, şimdi yapacağımız iş için lüzumsuz bir tartışma alanıdır..Önsözde bahsettiğimiz Akif'in sözleri gibi, alıp Kuran'dan ilhamı, asrın idrakine, gelişmiş evrensel miras hukuku ilmine göre İslam'ı söyletmek yolunu tercih ettik. Zaten dereceler sisteminden bir çıkış yol bulunsa idi, bu alanın tarih boyu geçmiş allamelerinin açtığı yeni bir yol oluşur, sistem böyle olmaz, miras dağıtımı konusunda mizanda adalet açısından bizim de bir itirazımız olmazdı. O zaman da, içtihatla ayrıntılar halledilmiş, en basit ve adil olan zümreler sistemi oluşturulmuş, hak sahipleri konusunda Kuran'la sayılıp sınırlanan insanların dışına çıkılmamış, çocuklar arasında eşitlik sağlanmış, yine eşler arasında eşit hisse alma ilkesi yerleştirilmiş olurdu. Bu sağlanmadığına göre, bir yığın hadisi tartışıp, sonra da fikir beyanında bulunmak havanda su dövmektir. İlk dönem **tedrici uygulama** dönemi olup, hangisinin müktesep hak sahiplerine uygulandığını, hangisinin Kuran'la gelen yeni hukuka göre olduğunu ayıracak bir ayraç mevcut olmadığı için, bu yöntemle sonuç almak mümkün değildir demek istiyoruz. Hele benim gibi uzmanlığı İslam hukuku dışı bir alanda olan birisinin boy göstereceği alan değildir. Zaten böyle bir platform sorunu çözmez, spekülasyonlarla insanların arasını açmaktan, kırgınlıklardan başka işe de yaramaz. Sorunların ilim ve akıl düzeyinde tartışılması Hak dinin ruhu olduğu gibi, münevverliğe yakışan da vahiy dışındaki bazı alanlardaki naklin tartışma konusu yapılmasından hiçbir yere varılamayacağı gerçeğidir. Çünkü eğer insanlar bazı konuları sünnet edinip dokunulmaz ilan etmeselerdi, eski dinlerden hiçbir inanan kalmaz, herkes yenilenen dinlerin mensubu olurlardı. Ama öyle olmadı, üzerinden iki büyük peygamber geçen insanlığın, halen önceki peygambere inanan mensupları bulunduğu gibi son peygamber gelmesine rağmen halen İsa'ya inananlar bulunmaktadır.

Demek ki bu alan güzele ve kemale doğru değişime direnen bir psiko-sosyolojik alandır. Bunun için biz, olayı iki şeyi vurgulayarak müzakereye açtık. Birincisi, eski **uygulamaları** değişmez naslar haline getirenlerle, bunun değişebilir olduğunu tartışmaya açmamak; bunun yerine Allah dışında her şey fanidir, eskimeye, yıpranmaya, iş görmez hale gelmeye mahkûmdur, referansı sünnet olanın, bir başka sünnet olan mevzuatın tecdidinin de çok önemli bir sünnet olduğunu hatırlatmak. Diğer bir husus ise, nübüvvetin sona ermesine çok yakın bir zamanda tamamlanan miras hukukuna dair ayetlerin

ve buna ilişkin kavram ve kurumların yerleşmesine uygun ve uzun bir zaman bulunmadığı için, yorum hataları işlendiğinin ortaya konulmasıdır. Daha önemlisi ise uygulamalarda **tedricilik** ve eski hukuk zamanında kazanılmış mükteseplerle birlikte Kuran hükümleri karışık uygulandığı için, nakillerle doğru sonuç almanın imkânsızlığını ortaya koyarak Kuran, hikmet ve lügat üçlüsünün akıl yardımıyla devreye sokularak, vahyin mükemmel hukukunu keşfetmek yolunun en sağlıklı yol olduğunu ortaya koymayı tercih ettik. Ayrıca vahiy ile tam örtüşen uygulamalara bazı gelenekçi kesimin cahiliye direnci göstermeden geçildiği kanısında da değilim. Bunu bize kadar gelen haberlerde, cahiliye mizacıdan kurtulmamış çok miktarda haris insanın bedevi bencilliği ile yeni miras hukukuna karşı çıktıklarını öğrenmekteyiz (Fahriddün Razi Kuran tefsiri v.b). Yine bilmekteyiz ki, Resuller zorbalıktan uzaktır. Oysa toplumun gelenek ve göreneklerinden hak ve hukuk sistemine geçmeleri yüz yıllar alacak çabalar, hatta ilk yüz yıl içinde devrimle değiştirmek zorbalıklar gerektirir. Resuller ise bundan uzak oldukları için, hükümleri tedricen (kademeli ve azar azar) ve zamana yayarak uygularlar. Bu bakımdan geçiş dönemi uygulamaları sonrakiler için tam bir sünnet oluşturmazlar. Ana kaynağa bakarak ve çok alın teri dökerek muhakeme edip doğruya ulaşmak gerekir.

Bize kadar ulaşan haberler göstermiştir ki, miras gibi toplumun sosyo ekonomik yapısını kökünden değiştirecek bir devrime gösterilen tepki, Kuran'la gelen diğer değişim ve dönüşüm yasalarına gösterilmemiştir. Çünkü "mülk tutkusu bu ümmetin fitnesidir." diyen Resulullah (a.s) doğru söylemiştir. Miras, bu mülk tutkusu alanında yer almaktadır. Hele sosyo ekonomi politik yapı kabilecilik, feodalite, liberal kapitalist bir alt yapıya oturmuşsa, zorunlu olarak zaten güçlü ve gücü elinde bulunduranlara daha çok kaynak aktarmak ve zayıflar nasılsa himaye edilir zannı ile terkiye alma vaadiyle dizginlere sahip olmak gibi zulme kapı açacak şeyler adil sayılmıştır. Bu firavun mizaçlılar emekçi hakkından bahsetseniz, size, ayaklar basmış olacaklar diye tepki gösterir. Bu ise hukuksal üst yapıyı etkisi altına almıştır. Oysa hak olan adalet mizanda denk olmak üzere adalettir. Zaten adil kavramı terazinin iki kefesinin ayni hizada olmasıdır. Bu konudaki tepkileri ve direnmeleri, inceleyeceğimiz tefsir bilginlerinin kitaplarında da bulacağımız gibi, bence en sertini ve eskiye devam etme kararlığının bir örneğini, Prof. Süleyman Ateş'in "Yüce Kuran'ın Çağdaş Tefsini" isimli eserinin ikinci cildinin 221. sayfasında bulabiliriz. Dip notundan Cami'ul beyanı kaynak olarak gösteren bu paragrafta sert tepki ve inatla cahiliyenin asimetrik ilişkilerine devam etmek isteyen bazı bedevi tavırlıların şu sözlerinden anlamaktayız: "…Kadınları da çocukları da mirasa ortak yapan bu feraiz ayetleri indiği zaman bazı insanların çok zoruna gitmişti. Dediler ki, kadına 1/4, 1/8 kıza yarı veriliyor. Küçük çocuklara miras ayrılıyor, bunların hiçbirisi düşmanla savaşamaz, ganimet toplayamaz. Sesimizi çıkarmayalım, bu

konudan hiç söz açmayalım. Allah Resulü belki bunu unutur, yada kendisine söyleriz bunu değiştirir. İşte cahil aklı dinin hükümlerini resuller koymaz ki; onu Allah koyar, Allah değiştirir, Resuller emri aynen tebliğ ederler. Hz Peygamber'e dediler ki:

Ya Resulullah, kıza babasının bıraktığı malın yarısını mı verelim? Oysa kız, ata binemez, düşmanla savaşamaz. Çocuğa miras mı verelim? Miras çocuğun işine yaramaz ki" biçimindeki sözler değerlendirildiğinde tepkinin çok sert olduğunu bu rivayet bize çok iyi anlatır. Resulullah sonrası tekrar gerisin geri döneceklerine de güçlü bir işarettir hadis içeriği. Yine anlamak isteyenler için bu nakil çok önemli mesajlar da veriyor bize. Gerçi giriş bölümünü kısa kesmek gerekir ama biz bunu sıcağı sıcağına açıklamadan geçemeyeceğiz. İtiraz iki şeyedir. Kadınların eskiden biraz daha düşük olan miras hisselerinin erkekle eşit seviyede olmasına, ikisine de 1/4 oranın tatbikine itiraz ediyorlar. Nitekim bu yoldan döndüler, kadına 1/8 uygulamayı, hem de sayısı kaç adet olursa olsun devamlı hale getirdiler. Dikkat edilirse, cahiliye kadına miras veriyordu, ama 1/4 oranının altında veriyordu. Poligamide ise kadınlar arasında ayrım gözetiyordu. İslam eş durumundaki kadını ilkeler bazında erkekle eşit hale getirdi. İtiraz bunadır. Kadına cahiliyede hiç miras verilmiyordu demek çok yanlıştır. Peki, o zaman mal için zengin kadınla evlenmeyi ifade eden "**El Menunü"** kavramı Arapçada Kuran'dan sonra mı oluştu? Bunu iddia edemeyiz, çünkü Resulullah'ın değerli eşleri Aişe (r.a) mirasla ilgili bir açıklamasında bu kavramı kullanmış ve "cahiliye döneminde malı ve güzelliği için erkekler kadın tercih ederlerdi" demiştir. Öyle ise miras hukukunda Kuran'dan ayrılmayı meşru gösterecek mazeretlere sarılırken bil, düşünmeden söz konuşan insanlara düştükleri durum karşısında acımak mı, kızmak mı gerekir bilemiyorum. Demek ki, cahiliye döneminde bile eş durumundaki kadınlar hatırı sayılır derecede miras alıyorlardı. Ama eşlerden erkek, imtiyaz ve iltimaslarını kullanarak arslan payı alıyordu. Bunu da asabe kurumu ile yapıyorlardı. Bir de güçlüler tasarruf haklarını ele geçirmişlerdi. Tıpkı günümüz liberalist-kapitalist toplumlar gibi bir anlayış. Kulu kula muhtaç bırakmak ve bu muhtaçlığı esaret bağı olarak sürdüren piramitsel yapı. İşte Mısır'da piramit ve dokuzgenin kutsanması bundandır. Bu tariktir.

Yine bu hadis bize İslam öncesinde kız çocuklarının da hatırı sayılır derecede miras aldıklarını, itirazların ise İslam'la getirilen hükmün erkek kardeşleriyle nısıf (yarı yarıya) miras almalarına itirazlar yükselmektedir. Çocuklar ise mirastan mahrum değil, ancak malları vasi elinde ve çocuk büyüyüp malını zorla almaya kalkmadığı takdirde vasisi-velisi durumunda bulunan aile ve akraba büyüğü onu kullanmaya devam eder ve malı çocuk büyüyüp kendisinden malını isteyip ısrar edinceye kadar geçecek süre içersinde

emanete ihanet düzeyinde israf ederdi. Kuran'daki tema da bu yöndedir.(Nisa 2) Şimdi cahiliye hukukunun bir benzerini sürdürüp, cahiliye hakkında da: Çocuk, kadın ve kızlar hiç miras almazdı demek, şu intikal eden sözler ve Kuran tarafından verilen bilgiler ve bilhassa, "Yetimlerin mallarını yemeyin, hatta onu zekât alıp götürmesin diye onu işleterek aslını bitirmeyecek şekilde muhafaza edin" sözlerinin hepsini toplayarak iyice tefekkür ve tedebbür edersek, Resulullah sonrası miras hukukunda önemli ölçüde geriye dönüşü gizlemek için, cahiliye dönemini, kadın ve çocuklara hiç miras vermiyordu diye göstermek, belki suçluluk telaşı, belki de söz söyledikleri insanları ahmak yerine koymalarındandır. Hakka tecavüz, yasal olarak mal vermeme alanında değil, tasarrufu altına vermeme alanındadır. Çocuk hak sahibidir, ama veli veya vasisi çeşitli bahanelerle bizzat tasarruf etmektedir. Bunu gönümüzde de gözlemlemekteyiz. Ölüm halinde kardeşlerin büyüğü veya aile büyüğü bu mala tasarruf etmeye başlar, ta ki küçük kardeşleri büyüyüp haklarını istemediği takdirde buna sonsuza kadar devam etmek niyetindedir. Yine yetim kızlar büyür, evlenir, çocuk ve hatta torun sahibi olur, amcasından veya ağabeyinden baba hissesi bir türlü zilyetliğine alıp da özgürce tasarruf edemez. İşte Cahiliye de böyle yapıyordu. Sözleri doğru anlarsak, doğru sonuçlara varırız. Sözlere hiç düşünmeden kanarsak, kandırıcılar kandırmaya devam ederler. Her hukuk toplumun alt yapı ilişkilerinden etkilenir; bu etkilenme üst yapıda adaletsizlikler olarak kendisini gösterir. Kabilecilik ve el koyuculuk şeklindeki ekonomik altyapı, üstyapı kurumu olan miras hukukunu menfi yönde etkilemiştir.

Yani çıkartılan hükümlerin bir kısmı ölü doğmuş, diğer kısmı ise zamanla iş görmez, ihtiyaca cevap vermez hale gelmiştir. Bunun için amacımız, ilim ve hikmet ile Kuran ve evrensel miras hukuku göz önünde tutularak, yeniden dikkatlice bakmak ve istinbat etmek yoluna davet etmektir. Ne kanun vaaz ediyoruz, nede şeraat kuruyoruz. Vicdani sorumluluğumuzu yerine getirmek için görüş ve kanaatlerimizi mümkün olduğu kadar evrensel hukuka, akla, Kuran ayetleri arka planlarına, ilim ve mantığa dayandırarak belgelemekten ibarettir. İslam hayat algısında hayatın her alanında zorlaştırmamak, kolaylaştırmak ilkeleşmiştir. Bu çok güzel bir ilkedir. Yine Kuran'dan ilham alan İslam miras hukuku sistemi, anne ve babayı doğrudan mirasçı yaptığı için çok güzel bir mantık içermektedir. Gerçekten de miras dağıtımında en kolay sistemi benimsemek, hem hakların dağıtılmasıyla görevli yargının işini kolaylaştırır. Hem de hak sahibinin kolaylıkla hakkının tam verilip verilmediğini eline alacağı kâğıt kalemle bizzat hesaplayarak kalbinin yatışması için de çok önemlidir. Ama gel gör ki, zümreler sisteminin ihmal edilmesiyle, dereceler yöntemine göre oluşturulmuş geleneksel miras paylaşımı, hak sahibinin hesap yapıp mutmain olacağı kolaylıkta değildir. Kanımca Kuran, iki önemli ayetiyle rahim esasına vurgu yaptığı halde, bunun da doğuran-kazanan ile doğrulan, kazanılan bitişik

ilişkisinden başka bir şey olmadığı meydanda iken, bunun ihmal edilmesi, hem işleri, hem murakabeyi zorlaştırmış, hem de kanımca hakların adalet ve kıst üzere teslimini esas alan Kuran'ın genel ruhuna ve yine ilgili ayetlerin hem lafzına ve hem de ruhuna uymamaktadır. Ölü doğan hükümden kastımız bu ve benzeri hükümlerdir. Diğerlerine zaten, İslam miras hukukunun kendi bölümünde değineceğiz. Yine İslam miras hukuku sisteminin doğru adını ortaya koymak gerekir. Buna bazıları ferdi sistem diyebilseler de benim kanaatime göre bu da yarı kanuni sistem olup, sadece zümreler dışı bir sistemdir. Dereceler sistemidir.

Çünkü kanunilik ferdiyetçiliğin tam karşıtı bir şey değildir. İkisinin de hakikati birbirine karıştırılmaması gerekir. Kanuni sistem keyfi olmayan sistem anlamına gelmez. Onun öncelikli anlamı, yasa veya örfle önceden belirlenmiş ve genel kabul görmüş mirasçılar dışında hiçbir kimseye vasiyet veya miras mukavelesiyle mal verilmesinin mümkün olmadığı sistem demektir. Gerek Türk miras hukuku, gerekse İslam miras hukuku ve Kuran, belli bir miktarda vasiyete cevaz verdiğine göre, yarı kanuni sistemdir. Yani ferdiyetçi sistem miras bırakmakta aileyi koruyan hükümlerden taviz vermeyen önceden tayin ve tespit edilen farz hisselere dokunulmazlık şartına sadık kalan sistemin ismidir. Hiçbir boşluk bırakmadan mirasçıları tek tek saymış ve bunlar dışında bağış yapılmasını yasakladığı için bu ismi almıştır. Demek ki ferdiyetçi sistem denince bunu anlamak gerekecektir. Zümreler dışı olmak ise ferdiyetçilikle değil keyfilik ve dereceler sistemiyle ilintilidir. Bu bazda benim iki sistemden de şikâyetim yoktur. Karma sistem olmaları adalete uygundur. Miras bırakana belli bir tasarruf alanı bırakılması ve mahfuz hisse esasının çok daraltılmaması suretiyle uygun ve adildir.Her iki hukukun örnek bilgi sunmak için ve sadece bu amaçla aldığımız yazı çizim v.s lerinden alıntılar ve miras hukuku alanındaki açıklamalarına girmeden, kendi hukuk anlayışımıza göre bazı kavram ve kurumlara açıklık getirmemiz gerekmektedir..Türk Medeni Kanununun İsviçre'den alınan ve sentezlenerek toplumumuza uyarlanan kanun ve oradaki miras taksimi ile büyük ölçüde Kuran'da açıklanan ve **olması geren** İslam miras hukuku ile zümreler sisteminde buluştuğu görülmektedir. Onun için zümreler sisteminin ve onun çok basit miras taksim metodunu önce yürürlükteki İslam miras hukukundan örnekler sunduktan sonra detaylandıracağız. Fıkhın kaynağı Kuran tefsirlerine dayandığı, bazı tefsirler hadislere göre olduğu göz önünde tutulduğunda, önce bazı önemli tefsirlerden Nisa suresinin feraiz ayetleri olan 7,11,12 ve 176. ayetine ilişkin yorumlarını kitabımıza alıp kanaatlerimizi belirteceğiz.. Sonra, örnekler hususunda okuyucuyu bilgilendirmek için fıkha ilişkin kitaplardan alıntılar yapacağız. Tercihimiz ise mukayeseli bir içeriği olmasıdır. Sonra da **ilmen ve hükmen sahih** olduğu yargısına vardığımız hadisler konusunda bizzat inceleme yapacağız. Yani bizim sahih dediğimiz şey hadisçilerin sistematiği olan şey değildir. Zümreler sistemi iç yasalarına, Kuran

lafız ve ruhuna, ilme ve kıst'a uygun olanları kastediyoruz. Yani mükteseplerinde uygulandığı bir dönemde mükperestlere ilişkin olmayan olduğuna kanaat getirdiğimiz İslam'la gelen hukuka ait ilk uygulamaları kastediyoruz.

Bundan sonra zümreler sistemi içerikli bir miras hukuku sunulacaktır. Bu da yine yerli kaynaklardan ve Türk-İsviçre sistemini ve onun kavram ve kurumlarını özet olarak sunma ve örnek çizimleri de bulunan bir kaynak kullanacağız. Bu da Merhum Prof. Dr. Zait İmre miras hukuku kitabı olacaktır. Her iki miras hukuku yorum, mevzuat ve uygulamalarından yeterli örnekler verildikten sonra, bir kez de Rahmetli Hamdi Yazır tarafından kaleme alınmış ve türünde muhakeme üstünlüğü açısından bir hayli değerli olan bu kitaptan alıntılar yaparak ve daha sonra kavram incelemeleri ve imgelem ile konu iyice ortaya konulduktan sonra, bize göre doğru yorumlar netleştirilerek kurulması gereken sistem çizimler halinde bazı örnek meseleler çözümüyle sürecek ve bu şekilde bitecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEFSİRLERDE MİRAS HUKUKU (FERAİZ)

Bu tefsirlerin genel eğilimleriyle aşağıdaki hususlarda neler söylemiş oldukları konusundaki görüşleri, delilleri kitaba aktarıldıktan sonra kanaatimiz şeklinde bir açıklama ile katıldığımız ve katılmadığımız hususlar beyan edilecektir. Üzerinde durduğumuz konular ise şöyle sıralanabilir.

1. Nisa suresi 7. ayette erkekler ve kadınlar için aynı format içersinde kullanılan "Nasibun" , yani bir tek nasip vardır gerçeğinden hareket ederek, çocukların Valideyn'den alacakları hissenin eşit olduğu bu ayetle vurgulanmış ve bitmiştir. Daha sonra ki 11. ayet ise başında eşlerin birbirine mirasçılıklarıyla, çocuklarından Valideyn'e çıkan mirası anlattığını fark etmişler mi diye incelenecektir.

2. Bunu fark etmiş ama buna rağmen 11/1 ayette geçen Zeker'in kadının kocası, dişinin de adamın karısı ve karıları olduğunu fark etmiş mi, yoksa parantez açıp yanına haksız olarak" Kız kardeş mi" yazmıştır buna bakılacaktır.

3. Yine 11/3 ayet fıkrasında geçen kadın tekse deyimini yine parantez açıp kız kardeş mi yazmış, yoksa tek evlilik ve oradaki dişi olduğunu fark mı etmiştir buna bakılacaktır.

4. Yine 11/5 ayet fıkrasında yazılı bulunan ,"Babanın mirasçı olacağı evladı yoksa" sözünü başka türlü anlayıp da ölenin çocuğu yoksa sadece annesi miras alır, o da terekenin 1/3'ünü mü alır diye anlamıştır?

5. Yine hadislerde geçen ve Yukarıdaki hüküm fıkrasını açıklayan mirastan mahrumiyet sebeplerinde zani babanın mahrumiyeti ile mi kalmış, yoksa masum gayrı meşru çocuğu da haksız yere mirastan mahrum mu etmiştir. Yoksa kusurlu ve suçlu olan babayı mı sadece mirastan mahrum edecek şekilde ayeti ve ilgili hadisi doğru anlamış ve hadiste iki kez geçen Hü zamirinin birisinin zani babaya, diğerinin o zani babanın varislerine gittiğini anlayıp da, masum çocuğun değil, hem zani babayı hem de onun varislerinin mirastan mahrum olduklarını sezebilmişler mi? Yoksa ters anlayıp, zani baba ile birlikte işlemediği suçtan dolayı doğmamış çocuğu mu mahkûm etmişler ona bakacağız.

6. Yine olağanüstü haller ve birinci zümrede eksilmeler nedeniyle, eksik zümreden dolayı yasal mirasçıların hisselerinin red miras kurumu

nedeniyle artışlarında, artanın yine farz sahiplerine eşit şekilde taksimini mi anlamışlar, yoksa cahiliye asabe sistemine mi taraftar olmuşlardır bakacağız. Tabi ki bu hususları hadisçilerden bakacağız, ama tefsircilerden bu hadislere dayananlar olduğu takdirde onlar da böyle düşünmüş olacaklar.

7. Nisa suresi 12/1 ayet fıkrasında geçen "ezvac" kavramını ikili ilişki ve tek eşlilikte eşlerden her biri anlamına mı yorumlamışlar, yoksa sadece koca için farklı mı yorumlamışlar, çocuksuz ölenin mirasını kadına gelince başka, erkeğe gelince başka şekilde mi taksim etmişler, buna bakacağız?

8. Yine 12/3 fıkrada ölen eşin müşterek çocuklarının yanında ve dışında "başkaca" çocukları bulunması halinde her iki eş için cinsiyet ayrımı yapmadan normal hisseleri olan 1/4 den 1/8 hisseye eşitlik ve mütekabiliyet gözeterek mi indirmişler? Yoksa sadece kadına ve üstelik sadece tek bir kadından koca çocuk sahibi olsa ve başkaca çocukları bile olmasa sağ kalan kadın hissesini derhal 1/8'e mi indirmişler ona bakacağız.

9. Sonra gerek Nisa 12/4 ayet fıkrasındaki kelale anlayışlarını izleyeceğiz. Burada getirilen tarif ve tanımları ayette olduğu gibi tam bir zümrede sadece anne ve babanın eksilmesiyle nakıs olmuş olduğunu anlamışlar mı, yoksa bu gerçeğe rağmen, kelaleyi tanımlarken, ölenin öksüz olması yeterli iken, tanıma babası ve veledi olmayan diye mi tanımlamışlardır bakacağız.

Yine burada kardeşlerin cinsiyetine bakmadan mirastan eşit hisse aldıkları mesajını algılayıp, Nisa suresi 11. ayet yorumunda cinsiyet ayrımı yaparak hata ettiklerini anlayıp bu anlayıştan dönmüşler mi ona bakacağız. Çünkü yüce rabbimiz burada bize kız ve erkek kardeşin hisselerinin eşitlendiğini çok açık bir şekilde bildirmektedir. İşte hukuk ilmi burada kendisini göstermektedir. O bilim ise şudur. Herkes ilk batından miras alır. Bunun dışında miras sebebi yoktur. Kardeşle kardeş arasında birbirinin batınından gelme gerçeği bulunmadığı için, kardeşin kardeşe doğrudan mirasçılığı yoktur. Araya sulbünden gelen ve sulbünden gelinen birisinin devreye girmesi gerekir. İşte anne ve babanın devrede olması şarttır. Anne baba ölen evladından sulbünden ve rahminden doğrudan gelen olarak miras alırken, ölenin kardeşine de sulbünden ve rahminden getirdiği olarak miras verir. Hakiki feraiz ve feraiz ilminin hakikatini bilmeyenler bu gerçeği fark edemezler. Zaten fark edemedikleri için Nisa suresi 11. ayete adalet ve kıst'a aykırı anlam vermişler. Üstelik bu ayetle 12/4 ayet hükmünü çeliştirmişlerdir.

Yine Nisa suresinin son ayeti olan 176. ayetteki kelaleyi doğru anlayıp anlamadıklarına bakacağız. O ayette geçen dişileri de yine hemencecik bir parantez açarak içine adamın eşleri değil de, erkeklerin kız kardeşlerini mi yazmışlar bakacağız. Yoksa burada açıklananın 11. ayetin Allah tarafından bize yapılan yorumu olduğunu, 11/1–2 fıkralarında söze başlayan Kuran'ın ilk önce çocuksuz poligamiyi içerdiğinin bize izah edildiğini fark etmişler mi, ona bakacağız. Bu ayetin son hükmünü yine bu kez poligamide çocuksuz değil de birden ziyade kadının birden ziyade çocukları, yani her birinin veya en az ikisinin çocuklarının bulunması halinde uygulanacak eş payının ne olması gerektiğinin izah edildiğini mi anlamış, yoksa hatalı olarak bunu da kardeşlerin cinsiyet ayrımının yapıldığı kabile hukuku etkisinde kalarak mı yorumlamış bakacağız.

Gerek Kuran tefsirlerinde gerekse hadis kaynaklarında geniş bilgi vermek ve neyin niçin değiştirilmesi gerektiğini iyice ortaya koymak için, bu alanda yazılmış eserlerden özlü ve gerekli metinler alınarak sunulacaktır ki, mukayese yapılabilsin. Metin aralarında ve sonlarında kanaatimizi de devamlı ortaya koyarak mukayese imkânı vereceğiz. Bu arada yapılacak olan eleştiriler, o eserlerin yazarlarına değil, katılmadığımız genel anlayış tarzınadır. Yazarların doğru bulduğumuz fikirlerini anacağız, ama eleştirilerimizin muhatabı onlar değil, yerleşmiş hatalı kanılar olacaktır.

Araştırıp soruşturma konularımızı yazdıktan sonra şimdi tefsirlerden birkaç örnek alıp özet halinde bu hususlara ilişkin değerlendirmelerini alalım. Önce rivayet tefsirlerinden başlayalım, sonra dirayet veya kavram analizine dayanan tefsirlerden alıntılar yaparak kanaatimizi bildirelim. Kavram analizi ağırlıklı tefsirlerde de aynı yolu takip edeceğiz. Yukarıda yazılı hususlara bakacağız.

Şunu da belirtelim ki, yazı üslubumuz da, dikkatleri dağıtmamak için dipnot sistemini kullanmayacağız, bunun yerine bahsi geçen eser isimleri metne konularak kısa bilgilerle tanıtılacaktır. Yine kaynak eserinde kaynağına ilişkin dip not uygulaması yapılmayacaktır. Zira ilk kaynağına ulaşmak bilgi çağında elektronik yoldan her zaman mümkün ve daha kolaydır. Hem de, dip notuna bakmadan gerekli özet bilgi verilmiş olacağından okurken anlamak için daha yararlı olacağını düşünmekteyim.

BİRİNCİ KISIM
HADİS AĞIRLIKLI RİVAYET TEFSİRLERİNDE FERAİZ

I- BÜYÜK KURAN TEFSİRİ-ALİ ARSLAN

Adaletsizlik Çok Evlenmeye Manidir:

"(3) Eğer birden fazla kadınların aralarında adaletsizlik yapmaktan korkarsanız, bir tanesiyle veya sağ elinizin mülk edindiği (cariye) ile yetininiz..."

Bu âyet hakkında gelen eserler:

Abd bin Humeyd ve ibn Cerir, Katade'den rivayet ettiler: «Eğer dört kadınla evlendiğiniz takdirde adaletsizlikten korkarsanız üçle evlenininiz. Aksi takdirde iki ile, aksi takdirde bir ile. Eğer biri hakkında dahi adaletsizlikten korkarsanız o vakit cariyelerle iktifa ediniz.»

îbn Cerir, Rebi'den benzerini rivayet etti...

îbn Cerir, Dahhak'tan rivayet ediyor:

«Eğer cinsi ilişki ve sevgide adaletsizlikten korkarsanız dörtten üçe, üçten ikiye, İkiden bire ininiz.»

Kanaatimiz: Konumuzu Yukarıda sınırlamamıza rağmen, kadınlara kıst yapmak konusunda paylaştığım bir görüş olması nedeniyle bu kısımdan alıntı yaptık. Gerçekten de çoğunluk buradaki kıst konusunu hep maddi açıdan ele almıştır ve cinsel açıdan da kadınların sıraya konulmasını adalet zannetmişlerdir. Oysa sıraya da dizilse, sıralarına riayet de edilse, yine de her bir kadının cinsel zevk duyması, tek koca durumundaki erkeğinkinin kadın sayısına bölünmesidir ki, bunda adaletin çok titiz hali olan kıst'tan eser yoktur. Müfessir buna dikkat çektiği için doğruluğunu ve katıldığımızı belirtmek ve Allah ayette bize: "Kıst yapamazsınız hatırlatmasını yapmasının ne kadar doğru olduğuna işaret etmek içindir." der.

Tefsir-İ Bi'l Me'sûr (Rivayet Tefsiri)

Yedinci ayetin tefsiri :

(Hadislerle ve Sahabeden Nakledilen Rivayetlerle Yapılan Tefsir)

"(7)Ana baba ve yakınların bıraktıkları terekeden erkeklerin hissesi vardır. Ana baba ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da pay vardır...»

Bu âyet hakkında gelen eserler:

Said bin Cübeyr ve Katade derler ki:

Müşrikler, malı büyük erkek çocuklara verirlerdi, kadınlara ve çocuklara hiç bir payı vermiyorlardı. Bunun üzerine Cenab-ı Hak bu âyeti celîleyi indirdi. Yani varisler terekenin aslında Allah'ın hükmünce eşittirler. Verasetin esasında pay sahibidirler. Cenab-ı Hakkın her birisi için takdir buyurduğu pay nispetinde, ölüye yakınlık veya eşlik veya velilik oranında aralarında bulunan fark varsa da, **terekenin aslında eşittirler.**

İbn Merduveyh ibn Herasa tarikiyle Süfyan-ı Servi'den, Abdullah bin Muhammed bin Akil'den, Cabir'den rivayet ederler:

Ümmü Kuhhe, Allah'ın Resûlü'ne gelip: «Ey Allah'ın Resulü, benim iki kızım vardır. Babaları vefat etti. Ve onların hiçbir şeyi kalmadı.» dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak bu âyeti indirdi.

Ebu Şeyh, İbn Abbas'tan rivayet etti:

Cahiliyyet ehli, kızlara ve küçük erkek çocuklara terekeden bir şey vermiyorlardı. Erkek çocuklar baliğ oluncaya kadar, mirastan mahrum kalıyorlardı. Bu meyanda Ensardan Evs bin Samit adlı bir zat vefat etti Geride iki kız, bir küçük oğlan bıraktı. Amcaoğulları gelip asabesi olmak hasebiyle mirasın tamamını aldılar. Çocukların annesi, amcaoğullarına, "iki kızımla evlenineniz" dedi. Kızların güzelliği az olduğundan amcaoğulları kızlarla evlenme teklifini reddettiler. Kadın, Allah'ın Resûlü'ne vardı ve:

"Ey Allah'ın Resulü, Evs vefat etti. Küçük bir oğlan ile iki kız geride bıraktı. Amcaoğulları olan Halid ile Arfat'a gelip terekenin tamamını aldılar. Onlara, iki kızla evlenineniz, dedim. Onu da yapmadılar. Ne buyrulur?" Bunun üzerine Allah'ın Resulü, "Ne diyeceğimi bilmiyorum" dedi. İşte o esnada meseleyi açıklığa kavuşturmak için bu âyeti celîle nazil oldu. Cenab-ı Peygamber Halid ile Arfete'ye haber gönderdi:

"Sakın terekeden bir şeyi kıpırdatmayınız. Çünkü benim üzerimde bu hususta bir şey indi. Bana haber verildi ki, erkek çocuklara da kızlara da, terekeden pay vardır" dedi. Bu âyetten sonra: "Kadınlar hususunda senden fetva sorarlar..." âyeti sonuna kadar indi. Ondan sonra da: "Allah evlâtlarınız hususunda size vasiyyet ediyor" âyeti "Allah âlim ve halimdir" cümlesine kadar indi. Böylece Cenab-ı Peygamber terekeyi istedi. Kadına sekizde bir verdi. Geri kalanı da oğlana iki, kızlara birer pay vermek suretiyle taksim etti...

İbn Cerir ve îbn-ul-Munzir, îkrime'den, bu âyet hususunda şunu rivayet ettiler:

Bu âyet, Ümmü Külsüm binti Ümmü Kuhle (veya Kuhhe)'nin Sa'lebe bin Evs ve Süveyd hakkında nazil oldu. Bütün bu zatlar Ensar'danlar. Birisi kocası, diğeri çocuğunun amcası idi. Kadın:

"Ey Allah'ın Resulü, kocam vefat etti. Beni ve kızını geride bıraktı. Onun malından (terekesinden) hiçbir şey alamadım" dedi. Bunun üzerine çocuğun amcası:

"Ey Allah'ın Resulü, kız ata binmez, bir düşmanı uzaklaştıramaz. **Daima ona infak edilir**, o **hiçbir şey kazanamaz**" dedi. Buna cevap olarak Cenab-ı Hak bu âyeti celîleyi indirdi.." Abd bin Hümeyd ve İbn ul Munzir, Dahhak'tan rivayet ettiler: "Farz edilmiş bir paydan maksat, belli bir pay yani terekeden verilen belli bir pay demektir.

Kanaatimiz: Öncelikle şunu belirtelim ki, Tefsir yazarı Ali Arslan, önemli bir ayet olan 7. ayet üzerinde diğer meslektaşlarında da olduğu gibi gramer incelemesi yapmadan geçmiştir. Oysa kardeşlerin miras hisselerinin eşit olduğuna, eşlerin miras hissesinde eşit olduğuna, kardeşlerin miras hissesinde eşit olduğuna dair ayette icmali olarak çok önemli bir vurgu vardır. Bu vurgu ise, gerek kadınlar ve gerekse erkekler tür olarak eşit haklara sahip olduğunun belirtilmesi yolundadır. Bu ise, ayette nasip kavramı "bir nasip" anlamına gelen **"Nasibün"** kullanılmıştır. Erkek ve kadın türünün miras hukukunda eşit mesafede ve aynı **statüde bulunanların** eşit hisse alacaklarına dair bundan daha önemli bir vurgulama olur mu?. Böylesine mal hırslı bir toplum için, ayetle verilen çok akıllıca ince bir işarettir bu. Bu konu bu kadar açılabilirdi. Tedricen, alıştırarak…

Gerçekten de Resulullah insanlara feraizin önemini vurgulamış ve bunu öğrenmeleri ve daha da önemlisi insanlara öğretmelerini bildirmiştir. İnsanlara öğretilecek şey mirasın basit bir paylaşımı değil, sebep ve sonuçlarıyla bir ilmin öğretilmesidir. Yani miras hukuku oluşturmaktır bu. Hukuk felsefesi, hukuk sosyolojisidir öğretilecek olan. Miras hukukunun felsefesi ise ancak onun sisteminin kurulmasıyla öğrenilebilir. Neyin ne için, neden böyle olduğunu açıklayan ilmin öğretilmesidir. Bu ise basit bir paylaşım çizelgesi oluşturmanın çok ötesinde hukuk oluşturmaktır. Oysa öğrenenler ve öğretilenler bunun dışında bir şey öğrenmişlerdir. "Ben duydum ki, falana şu kadar hisse verilmiş, yok öyle değil falana şu kadar hisse verilmiş" olduğunun nakli bilgisine vakıf olmak, asla feraizi öğrenmek değildir. Oysa yapılması gereken, Kuran ve sünnete uygun olup olmadığı, salim aklın fıtri vicdanını teskin edecek kadar adil ve mükemmel mi diye bakılıp, en mükemmel anlamı Kuran, hadis, hikmet, lügat bilimlerinden yararlanarak tespit etmek, sebeplere inmek ve geniş bir hukuk alanı oluşturmaktır yapılması gerekir. Feraiz ilminin öğrenilmesi hakkındaki

hadislerden bir tanesi de İbrahim Canan şerhi-Kütüb-i sitte külliyatı cilt 13 ve 638 numara ile yer alan hadiste ravi Ebu Hüreyre (r.a) rivayetiyle şöyle denilir. Bunun genel anlamı farazali düşünmektir.Ortada ölen birisi olmasa da, faraza ölseydi şöyle olurdu diye düşünmek sizi uzmanlaştırır.

"Ey Ebu Hüreyre, feraiz ilmini öğrenin ve öğretin. Çünkü o, ilmin yarısıdır. O unutulan bir ilimdir ve o ümmetimden çekilip alınacak ilk ilimdir".

Görüldüğü gibi bu ilim Arap toplumu tarafından bütün detaylarıyla bilinen bir hukuk dalı değildir. Resul bunu bilmek zorundadır denilebilir mi? Resullerin görevleri dini tebliğ etmek ve onun sosyo ekonomik yönünü yaşayarak yansıtmaktır. Hiçbir resul miras hukuku profesörü değildir diye kınanamaz. Onu öğrenmek ve her ferde tek tek öğretmek bu konuda uzmanlaşmış insanların görevidir. Kaldı ki miras ayetleri Resulullah'ın ahirete göç edişinden kısa bir zaman önce gelen vahiyi tamamlayan son ayetlerdi. Bizzat yorumlayıp örnek bırakması için yeterli zaman yoktur. Bunun için zaten Resulullah (a.s) mutlaka bu ilmi öğrenin ve bunun eğitimini yaptırın demiş. Önce onlar ilim tahsil edip, uzmanlaşacaklar, sonra her insana öğretecekler ki, insanlar haklarının tam olarak verilip verilmediğini denetleyebilsinler. Bunun için de basit bir yöntemi olması gerekir ki, hak sahibinin de verilen paya kanaati oluşşun, evet hakkım yenilmemiş desin. Tıpkı zümreler sistemi gibi teferruat ve karmaşa ihtiva etmeyen bir yönü olmalı ki, hak sahiplerinin de bildiği şeylerden olup, onun içi hakkını aldığına dair yatışsın.

Üstelik miras meseleleri çözümü ve hak sahiplerine bunu bir ilim dairesinde tevzi etmek, hak dağıtmak anlamına gelir. Resulullah, haklı olarak bu sahadan çekimser durmaktadır. Nitekim Ümmü Seleme (r.a) Kütüb-i Sitte kitabında 4863 numara ile kayıtlı hadiste şöyle rivayet etmektedir " Ben bir beşerim. Bana ihtilaflar gelir. Bunlardan biri, diğerine nazaran daha belagatlı olur, ben de onun doğru söylediğini zanneder, lehine hükmedebilirim. Ancak kime bir Müslümanın hakkını vermiş isem, bunun ateşten bir parça olduğunu bilsin. O ateşi ister yüklensin, ister terk etsin" buyurdular.

Ömer İbn'l Hattab (r.a.) tarafından aşağıdaki sözün söylendiği, Kütüb-i Sitte külliyatı cilt 13 sayfa 344 de 6839 numara ile kayıtlı hadiste şöyle denilmektedir.

"Üç mesele var ki, şayet Resulullah (a.s) onları açıklamış olsaydı, bu benim yanımda, dünya ve dünyanın içindekilerden daha hayırlı olacaktı. Kelale, faiz ve hilafet"

Ömer (r.a.) bu sözü hilafet meselesinde mi çare aradığı, Riba meselesinde mi çare aradığı, yoksa kelale meselesinde mi çare aradığı bir esnada söylemiş

olduğunu tam tespit etmek gerektiğinde, bunun feraiz konusunda bilgisini tamamlamak için söylemiş olması daha uygundur. Nitekim bu hususta aynı hadis kitabının cilt 13 sayfa 124 de 4727 numara ile kayıtlı hadiste konu edilen şeyin kelale olması ve bu konuda sorularına yanıt alamamış olması, Resulullah'ın maksadının, onların kendilerinin okuyup yorum yapmalarını istediği anlaşılmaktadır. Hadis metnini incelersek böyle olduğunu anlarız. Öyle ise, bu hadis metnini ve bu konuda söylenenleri yazalım ve üzerinde düşünelim.

"Zeyd İbnu Eslem Radıyallahu anh anlatıyor. Hz. Ömer (r.a), Resulullah (a.s)'a kelaleden sormuştu. 'Bu yaz nazil olan, Nisa suresinin sonundaki ayet, bu meselede sana yeterlidir.' Buyurmuştu."

Hadis râvisinin bir başka önemli haberi ise bize fIkh'ın kelaleye getirdikleri tanımın yanlış olduğu bilgisini verir. Şöyle ki:

"Hadisin râvisi der ki: Ebu İshak'a sordum. **'Kelale, ne çocuk, ne de baba bırakmadan ölen kimse değil mi?'** Bana: **'Böyle zannettiler'** diye cevap verdi." Yani bir bilgiye değil, zanlarına uymuşlar.

Bu hadisin birkaç konunun açıklanmasında elbette ki başka yararları da vardır. Bizim burada dikkat çektiğimiz iki husus vardır. Birisi kelale hakkındaki söylentilerin gerçek anlamını yansıtmadığı anlamaktayız. Bu sadece bir zandan ibarettir gerçeği ortaya çıkıyor. Onun için biz bunu ileriki bahislerde daha da açacağız ve onun anlamının özünün **"öksüz çocuk"** olduğunu, eşinin ve çocuklarının olup olmaması onun kendisini değil, sadece derecelerini bildirdiğini kanıtlayacağız. Burada biz, kelale hakkındaki bilinen tanımın zanna dayandığını anlamış olduk. Diğer taraftan ise, Resulullah miras konularındaki tutumu, dikte ettirmekten ziyade, bunu insanlara bırakmış ve ilmini öğrenmeyi emretmiş olduğudur. Ömer (r.a) dahi feraizin detayını sorduğu halde cevap alamadığına göre, burada durup düşünmek gerekir. Çünkü bu konu uzun tahsil ve araştırma ile detaylandırılacak konulardandır. Ayrıca en büyük devrimdir. Tedricilik gerektirir. Onu bihakkın ortaya koyan da toplumun nefretine maruz kalır. Çünkü İsrail oğulları tarihinde peygamber öldürmenin temelinde yatan şey, hep mülk tutkusundandır. Daha sonra kaydedeceğimiz bir rivayette, Ömer (r.a) Resulullah sonrası istihareye yatar, ama demek ki bir şey görüp bilir ki, **insanları bu konuda serbest bırakmaya karar verir**.

Bundan başka Yukarıda değindiğimiz gibi, toplumsal tepkinin en şiddetlisinin gösterildiği ve hoşnutsuzluk sergilendiği bir alandır mirasın adil taksimi meselesi. Bunun için Resulullah, diğer bazı alanlarda pek fazla rağbet etmediği tedricen yerleştirme yöntemini, feraiz alanında göstermiş ve hatta belli bir sure eski hukuk sistemi yürürlükte kalmış ve bazen de karma uygulanmıştır. Bunun için bu uygulamaların sonraki nesiller tarafından anlaşılmaya çalışma

çabaları çok da sağlıklı sonuçlar vermeyebilir. Çünkü İslam öncesi eski hukuka göre yapılan uygulamalar, raviler tarafından yeniyle karıştırılarak sunulmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Nisa suresi 11. ayeti hakkındaki görüşlerimizi bildirirken tekrar başvuracağımız bir başka hadisten anlaşılacağı gibi, bir müddet eski mevzuatın uygulandığı ve uzun bir geçiş suresi yaşandığına kanıt olarak bu hadisten kısmen alıntı yapacağız, 11. ayetin incelenmesinde ise, hadis diğer bir yönüyle delil olarak kullanılacaktır. Bu hadis yine Kütüb-ü Sitte kitabının cilt 13 sayfa 331 de 4733 numara ile kayıtlı hadistir. Hadis Ravisi İbnu Abbas (r.a), hadis metni şöyledir.

"Cahiliye devrinde ölen babanın malı oğluna kalırdı. Vasiyette Valideyn için yapılırdı. Allah Teâlâ hazretleri bundan dilediği kısmı nesh edip, erkeğin hissesini kadının hissesinin iki misli kıldı. Ebeveynden her biri için altıda bir, üçte bir kıldı. Zevc'e yarı, dörtte bir kıldı"

Hadiste başka konular için de gerekli ve önemli dökümanlar vardır. Ama biz, şimdilik Yukarıdaki görüşümüze destek olan yanını dile getireceğiz. Yani, bir müddet eski miras taksim sisteminin devam ettiği gerçeğini ortaya koymak özel maksadı için delil gösterilmiştir. Bunun için, sadece Kütüb-i Sitte şerhi yazarı Prof. İbrahim Canan'ın eski âlimlere dayanarak bu konuda yaptığı yararlı açıklamalardan alıntı yaparak delilimizi ortaya koyacağız. Buradaki metin şöyledir.

"1- Hadis cahiliye döneminin veraset ve vasiyet usulü ile İslam'ın yaptığı tadilatı belirtmektedir. Buna göre Resulullah, cahiliye devrinde ölen babanın malının sadece oğluna kaldığını, vasiyetin de sadece anne ve baba lehine yapıldığını belirtmektedir. Bu durum, mirasla ilgili ayetler nazil oluncaya kadar devam eder. Resulullah Arap örfünü ilahi bir müdahale olmadan değiştirmez. Mevzu üzerinde bir vahiy gelinceye kadar onu uygulardı. Miras meselesinde de öyle yapıldığı, vahyin gelişine kadar eski sistemin aynen tatbik edildiği, sadedinde olduğumuz, hadiste geçen **"Allah Teâlâ Hazretleri bundan dilediği kısmı nesh eder."** ibaresinden anlaşılmaktadır. Hatta hadisin Tabari'de gelen vechi, hem eski sistemin ruhunu kavramak, hem de yeni gelince hasıl olan istiğrabı anlamak bakımından burada kayda değer: İbnu Abbas anlatıyor:(miras ayetleri) nazil olunca Ashab, "Ey Allah'ın Resulü, ata binmeyen, düşmana karşı savaşmayan küçük kız çocuğuna mirasın yarısını mı vereceğiz?"

Buradan anlaşıldığına göre, itiraz kız çocuklarının cenin halinde mirasa hak kazanması ve onun vasisi tarafından mülkün kendi hesabına işletilmesinedir. Demek ki, kadın cinsi ile erkek cinsinin mirası yarı yarıya pay etmelerini nısıf hisse sahibi olmalarınadır itiraz. Yoksa İslam öncesi miras hakkı yoktu demek bilgisizlikten başka bir şey değildir. Yine At binip kılıç kuşanmadığı

itirazı da yersizdir. Çünkü ganimet paylaşımı söz konusu olsa böyle bir itiraz yapılabilir. Ahz'a katılmayan ganimetten pay alamaz. Ama burada bir müktesebin paylaşılması söz konusudur. Yani erkekte, kadın da bunun için ata binip kılıç kuşanmamıştır. Salt mülk sahibinin kan akrabası olması nedeniyle havadan servete konarlar. İtirazlarına böyle bir gerekçe gösterecek kadar ahmak olamazlar herhalde. Platon bu hale, "meydana getirenler" değil, "elde edenler" demektedir.

Müfessir Ali Arslan tefsirinden Yukarıda yaptığımız alıntıda verilen rivayetlere yapılan atıflara iyi dikkat edildiğinde, itirazı yapanlar, kadınların çalışmasına ihtiyacı olmayan aristokrasi, komprador burjuvazi kesimidir. Çünkü onların kadınları eve rızık getirmez, topluma emekleriyle katkıda bulunmaz, hatta hizmetçiler kullanarak emek sömürüsü yapan bir hayat anlayışı ve yaşantısı içindedirler. Ekonomik alt yapıları budur. Ama rivayet kaynaklarına baktığımızda, İslam'la gelen ekonomik alt yapı bambaşkadır. Ata ve deveye binen Kureyş kadınları kesimi ve yine omzunda su taşıyarak omuzları ve sırtı yara olan, el değirmeni çevirmekten elleri yara bere içinde kalan, hizmetçi kullanmaması tavsiye edilen bir peygamber kızı modeli vardır. Bunun, Yukarıda sunulan İbn Cerir hadisinde belirtilen ve mirasta kısıntı yapma gerekçesi yapılan "Kadınlar hazırdan beslenir aile için bir şey kazanıp üretmezler" gerekçesine uyan bir tarafı var mıdır? Cahiliye döneminde bile toplumun bütün kadınları eve kapatılmış ve hazırdan beslenen cinsten değildi. Çobanlık yapan kız çocukları(neseple ilgili hadislere bak), hurma tarlalarında çalışan kadınlar, develeri sağıp sütünü ekonomiye katan v.s tipte değer üreten binlerce kadın vardı. Demek ki zihniyet cahiliye İslam ayrımıyla çözülecek cinsten değil, elinin emeğini yiyen çoğunluk ile Mütref azınlık arasındaki sosyo ekonomi politik yaşam ve bakış açılarındandır. Bunu iyi gözlemlemek gerekir.

Diğer bir husus yine Müfessir tarafından sunulan İbn Abbas hadisinde "Baliğ olana kadar" şartı vardır. Yani mirasa hakları var, ama hakları onların tasarrufuna teslim edilmemiştir. Sadece evin en büyük erkek çocuğu bu hakka sahiptir, diğerleri ise onun eline bakmak ve mihnet altında yaşamaya mahkûmdurlar. Günümüzde de sayıları bir hayli fazla ailelerin uygulaması böyledir. Liberal-kapitalist habis ruh da bunun üzerinde yükselmektedir. Yine feodalizmin devamı zamanın toplumlarının gereği olduğu için ayet yorumlarında bu çarpıtmalar yapılagelmiştir. Birilerinin hakkını, daha girişken, iş bitirir diye ona teslim etmek, sonra hak sahibini ona mahkûm etmek. Kadınlarda ise büluğa ermekle bile tasarruf hakkını kazanmak mümkün değildir. Miras hakları vardır ama onu fiilen tasarruf edemez, onu evlenene kadar erkek kardeşleri, eğer ondan hak kurtarılabilmişse, bu kez de kızla beraber malı da alınan mülkün tasarrufu kocanın eline geçmektedir. Gerçek

olan budur. Gerisi cahiliye adetlerini İslam'dan sonra da devam ettirmek ve hami-mahmi ilkel sistemini İslam sonrası da devam ettirmek için söylenen hakikat hilafı sözlerdir. Sonunda uygun olmayan bir kardeşlik anlayışı, bir türlü millet olamayan kabile bölücülüğüyle gelen hayat anlayışları, ahir zaman Deccal'ının tezi olan, hami-mahmi sistemi liberal kapitalizm gibi gerici ve kabileci bir hayat anlayışının ruhlara yerleşmesi ve hem mütedeyyin olduğunu iddia eden, hem de zalim ve onun piramitsel sistemiyle ittifak kurabilen akılsız yöneticilerin boy göstermesiyle sonuçlanmıştır. Yani birilerini iltimaslı kılıp dizginleri eline verip, diğerlerini hakları olan şeylerden yararlanırken imtiyazlı kılınanlardan minnet ve mihnet altında dilenmeleri sonucunu doğurmuştur. İşte bizim terkide adalet dediğimiz ve modern şekli liberal-kapitalizm olan bu zulüm sisteminin köklerinde bu imtiyazlı sınıf yaratmayı amaçlayan cahiliye miras taksim kültürünün büyük payı vardır. Kadın ve çocuk beceriksizdir, iş bitirici ve arsız yüzsüz bir girişimci vesayetinde olmalıdır ki kazancı artsın çürük görüşü vardır.

Bunu saptadıktan sonra asıl savımız, Resulullah'ın eski miras hukukuna dair uygulamalarının da olduğu anlaşıldığından, hadis nakilleriyle işin içinden çıkmak kolay değildir. Çünkü uygulamalar ve ayetlerin iniş tarihleri kesinlikle bilinmemektedir. Bilinmediğine göre, hangi hükümlerin cahiliye hukuku, hangilerinin Kuran hükümlerine göre verildiği yolunda bir tane dahi kesin bilgi yoktur. Hatta bütün hukukların temeli eski vahiylere dayalıdır. Bu ilke ise hukukta müktesep hakların yeni yasa ile kaldırılmayıp korunması ilkesidir. Hukukta "Müktesep haklar" konusu ve bunların korunması yine dini kökenlidir. Yani bir gerçek var ki, müktesep haklar Nisa suresinin bahis konusu ayetlerinin inmesiyle hemen sona erdiğini düşünmek, müktesep haklar kuralına aykırıdır. Bir müddet daha bunlar devam eder. Bunu Türkiye deneyimiyle de bilmekteyiz. 1926 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Yasası, işte bu dini gelenekten veya ilkeden gelen müktesep hakları koruyan bir ek maddeyi yasaya koydu. Eski yasa zamanında evlenenlerin eski hukuka tabi olarak miraslarının bölüştürüleceği düzenlenmiştir. Müktesep hakların korunmasının ilahi kökenli olduğunu söylemiştik. Öyle ise, eski ve yeni hükümlerin uygulanması, yeni vahyi geliş tarihiyle değil, evlenme tarihlerine göre uygulanır. Yani eski evlilerin tasfiyesi ancak yarım asır sonra bitebilir. Ancak bu hakkını kullanmayacağını hak sahibi birey teklif eder ise, o başkadır. Çünkü müktesep hakkından vazgeçmiş ve yeni hükmün kendisine derhal uygulamasına kendisi rıza göstermiştir. Bu ise bizi, uygulamalara ilişkin hadislerin bizi net bir sonuca götürmeyeceği gerçeğinin bilinmesine götürür. Öyle ise bütün rivayetleri, Kuran ve zümreler sisteminin iç işleyiş yasasıyla teste tabi tutacağız.Öyle ise bir an önce, feraiz ilmi öğrenilip yeni bir bakış açısı ve zümreler sistemiyle doğru istikamete yönelmek gerekir. Bu ise, ilmin artmasıyla miras hukukunun gelişmesiyle mümkün olan bir başarıdır.

Resulullah'ın elbette ki ilim öğrenilmesi konusunda birçok hadisleri vardır, ama özellikle miras hukuku (feraiz) konusunda ihtisas yapılmasını böylesine vurguladığı başka alan yoktur. Mesela Kuran aile hukuku alanında birçok hüküm ihtiva eden bir kitaptır. Ama aile hukuku ilmini öğrenin diye özel bir emri yoktur. Yine astronomi, fizik, biyoloji v.s alanlara da Kuran birçok ayet ihtiva etmesine rağmen, bunların ilimi öğrenin diye özel bir talimatı yoktur. Çünkü konu mülk şehvetiyle ilgilidir. Bu konuda gösterilen direnç, belki putların Kâbe'den kaldırılması gibi putperestlerce çok önemli bir alanda dahi gösterilmemiştir. Çünkü bu alan mülk tutkusunun ve sınıflı toplumun en çok muhafaza etmeye ve dokundurtmamaya çalıştıkları alanlardır. Toplum erkek ahalinin sınıfsızlığını kabul etmediği gibi, erkek ve kadın cinsinin mülkte ortak ve eşit olmasını nasıl içine sindirsin? Resulullah başka alanlarda bizzat taksim işini kendisi üstlendiği, hatta zekât ve ganimetleri dağıtırken bizzat paylaştırıcılığı üstlendiği, hatta bazı densiz bedevilerce "Allah'tan kork. Adil ol." gibi saygısız ve haksız itirazlarla karşılaşmasına rağmen bizzat paylaştıran olduğu halde, miras kassamlığı konusunda bizzatlıkta özel bir çekingenlik takındığı gelen hadislerden de bellidir. Bir Resul öncelikle tebliğ etmek, ama dayatmak zorunda bulunmamak yetkisiyle ve uygulamalarıyla gönderilmiş olması nedeniyle, daha ileri gidip malları bizzat paylaştırma yerine, yorum ve emirlerini açıklamak ve uygulamalarını kendilerine bırakma yoluna gidişinin(Sa'd Ebu Rebi mirasının paylaştırılmasını bizzat değil, talimatla onun kardeşine havale etmiştir) iki haklı sebebi olabilir. Birincisi, bu alan gerçekten özel bir bilim dalı olduğu için bu alanda yanlış bir sünnet bırakmamak için bundan kaçınmış olabilir. İkincisi ise., gerçekten büyük direnç vardır da, kendisi bunun husumete dönüşmemesi nedeniyle sorumluluğu herkese yaymak için "feraiz" öğrenin, kendi işinizi kendiniz halledin düşüncesiyle çekimser kalmış olabilir. Çünkü din daha iyice yerleşmeden ümmetin zıt ve savaş.. Bunun örneklerini yine Kütüb-i Sitte hadis külliyatında, merhum Ömer (r.a) tarafından beyan edilen ve bize kadar gelen iki önemli hadisten anlamamız mümkün olabilir. Resulullah, feraiz paylaşım çizelgesini öğrenin orada kalın dememiştir. Bunu bir hukuk dalı ve hukuk ilmi olarak görmüş ve göstermek istemiştir. Tıpkı evrensel bir felsefesi olan İslam'ı, beş şarta sıkıştıranlara nazire olsun diye merhum Celâlettin Rumi eserlerinden birisine "Mesnevi" ismini vermiştir ya, öyle bir şeydir bu. Merhum Rumi bu eser ve isimle demek istemiştir ki: "Dikkat edin bu beş şartın da şartı vardır, onlar ise temel ilkelerdir mesajını vererek çok doğru bir iş yapmıştır."

Feraiz ilmi de öyledir; paylaşım cetvellerini ezberlemekten ötedir feraiz ilmi, yemek listesi gibi bir listeyi ezberlemek ve bunun ötesine pek de geçememek feraiz ilmini öğrenmek değil, belki şemalandırmayı becerebilmektir. Oysa ilme havale; akla, bilime ve hikmet ilmine havaledir. İlim bütünün bilgisidir. Her bir parçanın ilmine bilim denilir. Öyle ise feraiz bilimi hukuk bilimidir. Miras

hukuku ise devamlı gelişen ve mükemmeli yakalama idealinde olan bir bilim dalıdır. Onu tamamen eski uygulama örneklerine bağlayıp bırakır isek, buna bilim bile diyemedik ki, ilim diyebilelim. Şimdi değerli tefsir bilginimiz Ali Arslan eserindeki hadis metinlerindeki arka palanı ortaya koyarak, fıkhın buna uygun sonuç çıkartmadığı olgusunu ortaya koyalım. Bu konudaki kanaatimiz şöyledir.

Cahiliye miras hukukunda Kadın ve kızlara belli bir miktar miras verildiği yolundaki KANAATİMİZ;

Müfessirimizin kitabından aldığımız kısımda daha önce şöyle bir ibare geçmişti:

"Ebu Şeyh, İbn Abbas'tan rivayet etti:

Cahiliyyet ehli, kızlara ve küçük erkek çocuklara terekeden bir şey vermiyorlardı. Erkek çocuklar baliğ oluncaya kadar, mirastan mahrum kalıyorlardı. Bu meyanda Ensar'dan Evs bin Samit adlı bir zat vefat etti Geride iki kız, bir küçük oğlan bıraktı. Amcaoğulları gelip asabesi olmak hasebiyle mirasın tamamını aldılar. Çocukların annesi, amcaoğullarına, «iki kızımla evleniniz» dedi. Kızların güzelliği az olduğundan amca oğullar kızlarla evlenme teklifini reddettiler."Aynı nitelikteki bir başka açıklamayı da 11. ayet açıklamasında geçmektedir. Ondan da sadece bu kısmı alıp buraya yazalım ki birlikte cevaplandıralım.:**"**Allah'ın Resûlü'ne gelerek: '(Kızlarını gösterdi ve) Ey Allah'ın Resulü, bu ikisi, Sa'd'm kızlarıdır. Babaları Uhud gününde seninle beraber savaşırken Şehit düştü. Amcaları mallarının tamamım aldı ve onlara hiç bir şey bırakmadı. Onların da **malları olmadıktan sonra kimse kendileriyle evlenmez**.' dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Peygamber:"

Dikkat edilirse; iki kadın da kızlarına ilişkin mirasın kendilerine teslim edilmeyerek amcaları hüküm ve tasarrufunda kaldığını iddia ediyorlar. Zaten tapu kaydı olacak değildi ya, kimin zilyedinde ise mal onundu. Sıkıntı da zaten kadının hakkı olan malın **tasarrufunun** onun eline verilmemesindedir. Terkide adalet ve dizginde olma kültürü var ya, bu kodamanlar malın kendi ellerinde daha emin ve daha verimli olacağı kanısındadırlar. Günümüz liberalistlerinin, işletmeler kendilerine devredilirse daha verimli olacağını iddia ettikleri gibi, ilkel bir sınıflı zihniyet, malı kızlara bırakmayıp kendileri tasarruf ederek onları da buna mukabil kıt kanaat beslemektedirler. Hami-mahmi sistemi… Bunun için müracaatçı kadınların birinci derdi; kızların amcaoğulları malları aldıkları halde kızları almamışlardır. Demek ki kızların malını alanlar kızları da ortada bırakmayıp almaları gerekmektedir cahiliye geleneğinde. Demek ki kızlara belli miktarda mal veriliyormuş. Sıkıntı hisse verilmemesinde değil, vesayet altında tutulma bencilliğindedir. İslam öncesi kızların malı olmazdı, mirastan pay

verilmezdi denilmesi yanlış bir sözdür. Zaten kadın şikâyete geldiğinde, ayet inmemişti ki kadın yeni yasaya göre hak istesin. Elbette ki halen eski miras geleneksel hukukuna göre istemektedir. Demek ki kızların miras hakkı vardı, olmayan ise, kendi mülkü üzerinde kendi tasarruf hakkı idi. Nisa suresi 2. ayet de bunun delilidir. Yani malı yönetecek bir erkeğe ihtiyaç duyulurdu. Nasıl ki şimdi bile borsada oynayanların parasını yönlendirenlerin olduğu gibi. Onun için en uygun olanı da onun malına buluğ çağına kadar tasarruf etmiş olan ve çoğu kez amcası olurdu, amcasının oğlu da **malla birlikte kızı alırdı**. Bu kadının şikâyeti, "Kızların mallarını aldı ama kızları da birlikte almayıp bıraktı" demektedir. Demek ki malını aldı kendisini de himayesine alsın diyor. Yani cahiliyede de kadına miras veriliyor, ama kadının malını elinden erkek kapıyor. Her halde onun aklının az olduğu kanısında veya kapitalizm gibi kendilerinin girişimci, risk alanlar, iş bitirenler olarak görme kibrini taşıdıklarından olacak. Hatta eriyip götürmek için de olabilir.

İkinci şikâyete gelen şehit Sa'd İbn Rebi'nin karısının şikâyeti de aynı niteliktedir. Amcakızların mallarına el koyuyor ama onları oğullarına alarak bakıp gözetme işini yapmaya yanaşmadığını şikâyet konusu yapmıştır. Kadın diyor ki, "erkekler bizim gelenekte kızları malları nedeniyle alırlar, malları elinden gasp edildiğine göre, bu kızları alan olmaz" demektedir. İşte eski sistem bundan sakattır. Bütün sınıflı toplumların terkide adalet vaatleri sakat anlayışları gibi. Çünkü kızın malı alınır ama bu uyanığı evliliğe zorlayacak hükümler yoktur. Artık kız anası yalvarıp dursun. İşte Kuran'la gelen hukuk diyor ki, "Sen ver kızların yasal hisselerini, onlar kimi dilerlerse onunla evlensinler". Hem malını sana verecek, hem de mihnet altında koyarak, onunla nazlanarak evleneceksin. Ver malını, kiminle isterse onunla evlensin…" demektedir adeta. Yani sen hami imişsin, sen vasi imişsin, bırak bunları, "Sen gölge etme, senden zayıflar bir ihsan istemezler" denilmektedir Kuran'la gelen hukukta. Çünkü zaten zayıfın hakkı ve malı olan şeyi ona mihnet altında, hem de çok eksik verilmesi, ihsan olamaz. İhsan kendi alın terinden, el emeğinden yapılandır. Önce iltimaslı ve imtiyazlı bir hukuk sistemiyle mala el koy sonra kulağını kes ağzına ver. Bu, tarihte Firavun(Muavenetten kaçıp firar erenler) ve benzerlerinin ihsan anlayışıdır. Gerçekten de İslam hami-mahmi sistemlerinin her türünü ilga etmiştir. Haklar teslim edilir, kimse kimsenin himmetine sığınmak zorunda bırakılmaz. Bunun en sağlam delili ise Bakara suresi 286. ayettir" Rabbimiz bizi, eski ümmetlerin yüklendiği gibi Isr üzere iş ve sorumluluk yüklenme üzere ubudiyeti ile denemeye alma.." diye dua edilerek, hami-mahmi sistemi mirasta, ticari, siyasi, ekonomik alanlarda red edilmiştir. Her iki örnekten anlaşıldığına göre, cahiliye döneminde kızların miras hissesi vardı. Muhtemelen de şimdiki gayrı eşitlik içeren feraiz hükümlerini onlar uyguluyordu. İslam eşler ve çocuklar arasındaki mirasçılıkta hem kız kardeşleri, hem de eş durumundaki kadınları

korumak için miras hisselerini eşitledi. Kız kardeşleri erkek kardeşlere, karıları da kocalarına eşitledi. Onlar ise buna uymadılar ve uymamaktadırlar. Halen erkek kardeşe iki, kız kardeşe bir veren sistem cahiliye miras taksim biçimi olup, Kuran, çok bozuk ve bencil amaçla yorumlanarak, bu asimetrik feraiz, Kuran'a zorlamalı yorumla yamanıp uydurulmuştur kanısındayım. Devamlı olarak eski miras hukukunda kızların ve evli kadınların miras hisseleri yoktu hilafı hakikat sözü tekrarlamaları, işi laf kalabalığına getirmekten başka şey değildir. İşte bilim kitaplarına aldıkları bu iki şahit kadın, onların aleyhine şahitlik yapmaktadırlar. Bunu fark etmiyorlar mı? Yoksa okuyucuyu ahmak mı sanıyorlar? Şimdi yine aynı müfessirin kitabından bu kez de Nisa suresi 11. ayete ilişkin görüş ve açıklamaları alalım:

Müfessir Ali Arslan şöyle devam eder:

"Miras'tan erkek ve kız çocuklara ne kadar düşer?

Nisa suresi ayet 11 "Allah, evlâtlarınız hakkında erkeklerine iki dişinin payı kadar pay vermenizi tavsiye eder. Eğer kız çocuklarınız ikiden fazla ise, terekenin üçte ikisi onlarındır. Eğer bir tane ise, ona yarısı düşer." Bu âyet hakkında gelen eserler: Bu âyeti kelîme ve bu âyetten sonra gelen on iki numaralı âyeti ve sûrenin son âyeti feraiz ilminin temellerini teşkil ediyorlar. Feraiz ilmi bu üç âyetten alınmıştır. Bunların yanında feraiz hususunda gelen hadisler de rol oynamışlardır. Bu hadisler tıpkı bu âyetlerin tefsirleridir. Öyleyse bu âyetlerin tefsirleriyle ilgili olan hadisleri zikredelim. Meselelerin takririne, hilafın ve delillerin serdine, imamlar arasındaki hüccetlerin getirilmesine gelince, onların yeri ahkâm (yani fıkıh) kitaplarıdır. Yardım edici Allah'tır.

Feraiz İlmi:

Feraiz ilmini öğrenmek hususunda, teşvik ve terğibler vardır. Bu özel feraizler, yani buradaki farizaları belirtmek feraiz ilminin en mühim meselelerindendir. Ebu Davud ve İbn Mace, Abdurrahman bin Ziyad bin el-İfriki tarikıyla Abdullah bin Âmr'dan rivayet etmişlerdir: İlim üç çeşittir. Bu üçünün dışında kalanlar fazladır:

1- Ya muhkem bir ayettir.

2- Veya kaim (âdil), bir sünnettir.

3- Veya âdil bir farizadır.

Ebu Hureyre, Allah'ın Resûlü'nden rivayet ediyor: "Feraizi öğreniniz ve halka öğretiniz. Çünkü feraiz ilmin yarısıdır ve unutulur. Ümmetimden ilk kaldırılacak şey feraiz ilmidir." Hadisi İbn Mace zayıf bir senedle rivayet

etmiştir. İbn Mes'ud ve Ebu Said'in hadisinden de rivayet edilmiş, fakat her ikisinde de nazar vardır. İbn Uyeyne: "Feraize, ilmin yarısıdır" denilmesinin nedeni şudur: Bütün insanların onunla müptelâ olduğu (yani bütün insanların başından geçtiği) içindir dedi. Buhari bu âyeti tefsir ederken şunları söylüyor: "Bize İbrahim bin Musa, ona da Hişam, ona da İbn Cüreyc haber verdi ki; İbn-ul Munkedir, Cabir bin Abdullah'tan, Resûlüllah'dan rivayet etti: Ben hasta iken Resulü Ekrem beni ziyarete geldi. Ebu Bekir (r.a.) de beraberindeydi. Beni Selim kabilesi (Mahallesi) ne yürüyerek geldiler. Resulü Ekrem, beni, baygın olarak gördü. Bir su istedi, o sudan abdest aldı. Sonra o sudan benim yüzüme serpti. Bunun üzerine gözlerimi açtım. (Resûlüllah'ı görünce) dedim: "Ey Allah'ın Resulü, malım hususunda ne yapmamı emrediyorsun?" Bunun üzerine bu âyeti celile indi. Âyetin sebebi nüzulü hakkında Cabir'den gelen başka bir hadis: İmam Ahmed, Cabir tarikıyla rivayet ediyor ki, Rebi oğlu Sa'd'ın hanımı Allah'ın Resûlü'ne gelerek: "(Kızlarım gösterdi) ve Ey Allah'ın Resulü, bu ikisi, Sa'd'm kızlarıdır. Babaları Uhud gününde seninle beraber savaşırken Şehit düştü. Amcaları mallarının tamamını aldı ve onlara hiç bir şey bırakmadı. Onların da malları olmadıktan sonra kimse kendileriyle evlenmez" dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Peygamber:

"Allah bu hususta hükmedecektir" buyurduktan sonra miras âyeti nazil oldu. Cenab-ı Peygamber o kızların amcalarına haber gönderdi: Sa'd'ın iki kızına malın üçte ikisini, annelerine de sekizde birini vermesini emretti. "Geri kalan senin olsun" diye ilâve etti. Hadisi Ebu Dâvud, Tirmizi ve İbn Mace Abdullah b. Muhammed b. Akil tarikıyla rivayet etmiştir. Tirmizî; "Bu hadis ancak onun hadisinden bilinir" dedi. "Allah evlâdlarınız hususunda size vasiyet eder." Yani onlar hususunda âdil davranmanızı emreder. Çünkü cahiliyyet ehli kızları mahrum ederek bütün mirası erkek çocuklara veriyordu. Cenab-ı Hak mirasın esasında onların aralarında eşit muamele yapılmasını emretti. Fakat pay almakta iki sınıf ayırdı. Oğlana iki, kıza bir pay verdi. Yani iki kızın payını bir oğlana verdi. Bunun nedeni şudur: Erkek hanımının ve çocuklarının nafakasını vermek mecburiyetindedir. Malı korumak, ticaretteki zahmetlere katlanmak, çalışıp kazanmak ve bütün zahmetleri yüklenmek mecburiyetindedir. Böylece kadının iki mislinin ona verilmesi uygun düştü. Bu âyetin tefsirinde Buhari: "Bize Muhammed bin Yusuf Vernka'dan, o Ubey bin Nüceyh'ten o Ata'dan o İbn Abbas'tan rivayet etti: Mal, erkek çocuğun idi. Vasiyyet anne ile babaya düşerdi. Cenabı Hak, bundan dilediğini nesih buyurdu. Erkek çocuğa, iki kız çocuğu kadar pay verdi. Anne ile babaya malın altıda birini (veya) üçte birini verdi. Hanıma sekizde bir, veya dörtte bir, kocaya malın yansını veya dörtte birini verdi."

El Üfi, İbn Abbas'tan rivayet ediyor:

"Allah evlâdlarınız hakkında erkeklerine iki dişinin payı kadar pay vermenizi tavsiye eder" ayetini tefsir ederken İbn Abbas şunları söyledi: Allah'ın erkek çocuk ile kız çocuğa, ölünün annesine ve babasına farzettiği payları belirten feraizler indiği zaman, halk (veya halkın bir kısmı) onu hoş karşılamadı ve dediler ki: "Kadına dörtte bir veya sekizde bir veriliyor. Ölünün kızına malın yansı veriliyor. Küçücük oğlan çocuğa veriliyor. Hâlbuki bunlardanh birisi düşmanla savaşamaz, hiç birisi **ganimeti koruyamaz.** Bu hükümden sükût ediniz. Umulur ki Peygamber bunu unutur veya biz peygambere deriz, Peygamber bunu değiştirir." Bunun üzerine:"Ey Allah'ın Resulü, sen kız çocuğuna terekenin yarısını veriyorsun. Hâlbuki kız çocuğu ata binemez, düşman ile savaşamaz. Erkek çocuğa da miras' verilir, çocuk hiç bir şey yapamaz. Kavm, bu işi, cahiliyyette yapıyorlardı. Mirastan, ancak düşman ile savaşan kimseye ve (baliğ) yaşlı olana verirlerdi." dediler. (Bundan sonra âyet indi.) Hadisi îbn Ebi Hatim ve İbn Cerir rivayet etmiştir. Be arkadaş, vahyi, putperestleri tasdik edecekse niçin onu Allah indirsin. Kaldı ki, miras mukteseptir, ganimetler at binip kılıç sallayan eşkıya arasında pay edilir. Bu öküzler, alemlerin rabbi bilmez mi, kim kılıç sallar kim sallayamaz, siz kime ne öğretiyorsunuz? İşte dünya karışılığında ahretlerini satanlar bunlardır.

11 ayet : "Eğer kız çocuklarınız ikiden fazla ise terekenin üçte ikisi onlarındır... "Âyeti celîle hakkında bazı kimseler! "Bu âyetteki «fevka» kelimesi, tıpkı «onların boyunlarını vurunuz» (Enfal: 12) âyetindeki «fevka» kelimesi gibi fazladır» dediler. Fakat ne burada ne de öbür âyet-i celîlede fevka kelimesinin fazla olduğunu kabul etmiyoruz. Çünkü Kur'an'da faidesiz ve fazla olan bir şey yoktur. Ve böyle bir şeyin olması da mümtenidir. Bir de Cenab-ı Hakkın «onlar için terekenin üçte ikisi vardır» tabiri, **fevka'nın** fazla olmadığına delâlet eder. Eğer bu bazılarının söyledikleri doğru olsaydı «Onların ikisi için terekenin üçte ikisi olacaktır» tâbiri kullanılacaktı. Fakat iki kıza terekenin üçte İkisinin verilmesi, ancak sûrenin en son âyetinde iki kız kardeş için verilen hükümden istifade ediliyor. Çünkü Cenab-ı Hak, o âyette, «iki kızkardeş için terekenin üçte ikisi»ne hükmetmiştir. Mademki, iki kız kardeş terekenin üçte ikisini alırlar, ölünün öz iki kızı terekenin üçte ikisini almaya daha uygun ve daha elverişlidir. Bir de, Cabir'den rivayet ettiğimiz hadiste geldi ki, Resulü Ekrem, Rebi oğlu Sa'd'ın iki kızına terekenin üçte ikisiyle hükmetmiştir. Böylece Kitab ve Sünnet, "iki kıza terekenin üçte ikisi düşer" hükmünü tesbit ettiler. Bir de Cenab-ı Hak, «Bir tek kız ise terekesinin yansı ona aittir» buyuruyor. Eğer iki kıza da terekenin yarısı düşseydi, Cenab-i Hak, onu nassen ve kesin bir şekilde ifade edecekti. Mademki, bir tek kıza, tek olmasına rağmen malın yansıyla hükmetti, bu, delâlet etti ki iki kız üçünün hükmündedirler. Bu kadar mantık dışı manalandırma

nasıl mümkün? Onların dediği gibi olsaydı ayet kendi içinde çelişmez miydi? Kuran'da nasıl çelişki olsun?

Kanaatimiz: Öncelikle şunu belirtelim ki, 11. ayette geçen "Fevka" kavramının iki dişi anlamını pekiştirdiği, ikiden fazla anlamına gelmediği yolundaki fikirlere katılıyorum. Katılmadığım bu dişilerin kimlikleridir. Yani ayeti şöyle anlıyorum. Erkeğin iki karısı olması kâfidir anlatılan. İkiden ziyade olup üç olursa bu hüküm uygulanır diyenlere katılmıyorum. Müfessirin dediği gibi benzer ayet Nisa suresi 176. ayette "Fevk" kavramını ihtiva etmeden kullanılmıştır. Zaten bir önceki cümlede anlatılan iki dişinin ikisinden de erkeğin **iyi şansının** üstün olduğu, iki kadın ancak bir erkek eder gibi kadını küçültücü telakkilerin cevabı ikinci fıkradır ki, cümlenin başında takip (F)'si vardır. İkinci fıkra bize, iki kadının ayrı ayrı birbirilerine eşit ve kocanın da ayrı ayrı her bir kadınla eşit olduğu anlatılır. Yani birinci fıkradaki anlatımın tefsiri yapılır. İki kadına gerek kocalarından, gerekse evlatlarından gelen terekenin üçte ikisi verildiğinde, her bir kadının itibar ve değeri 1/3 olur ki, aynı fıkra zeker durumundaki kocanın değerinin de 1/3 birimlik olduğunu söyleyerek, birinci kadın=ikinci kadın=müşterek koca anlamına geldiği bize açıklanır. Yani adamın iki karısından her biri ayrı ayrı adamla eşdeğerdir. İlk fıkradaki söz böylece bize açıklanır. Yani kısaca iki kadın birlikte tek erkeğe denk değil, aksine kadınlardan her biri tek başlarına erkek kadar onurlu ve onunla aynı maddi ve manevi hisse sahibidirler Erkek kadar şereflidirler denilmektedir. Yine kadin sayısı onlarca da olsa bu iki kadına gelen toplam hisse kadın sayısına bölünerek hakları verilir.

Gerek hadis, gerekse tefsir bilginlerinin Nisa suresi 11. ayetteki "İki Dişi" terimine, murisin geriye bıraktığı kızları, yine "zeker" terimine erkek çocukları şeklinde anlam vermeleri bence büyük hatadır. Zaten yanlışlık buradan başlamıştır. Dişi insan türünün üst ayrımında değil, kadınlar içinde bir alt ayrımdır. Tür kadın türü , dişi ise burada bu türün özel bir statü içinde bulunan alt tür veya cinsidir.. Yani **dişiliğin öne çıktığı** bir durumdur. Zeker de öyle, Rical adam demektir. Bu adamlar içersinde koca konumuna gelmiş cinsel özelliği öne çıkmış adam demektir zeker. Hal böyle iken, ayette geçen zekere, ısrarla murisin erkek çocukları, iki dişiye de murisin iki kız çocuğu demek, büyük yanılgıdır. Bunun böyle olmadığını ilerleyen sayfalara da kısım kısım açıklamayı düşündüğümüzden burada bu kadar değinmekle yetineceğiz. Şu kadarını açıklayalım ki, feraiz çizelgesinde değil ama evrensel feraiz (miras hukuku) ilminde çocukların babadan alacağı mirasta cinsiyet belirterek ayrı ayrı belirtmek diye bir sistem yoktur. Evrensel hukukta, sadece eşlerin hisseleri belli edilir ve bu hisseler terekeden çıkartılıp, geri kalan tereke değeri çocuk sayısına bölünerek bulunur. Hem eşlere, hem çocuklara oran koymak sistemi

kilitler. Evrensel hukukta zümreler belirtilir. Önce zümreler belirtilir, yine ilk önce zümrelerde çocukların anne ve babalarından alacakları miras zikredilir. Sonra eşlerin miras durumları oranlarıyla birlikte açıklanır. Yani eşlerin de birbirlerine karşılıklı olarak mirasçı olacakları belirtilir. İlave olarakta işte burada oranları belirtelim. Çocuksuz olma halleri ve çocuklu olma hallerine göre alacakları miktar belirtilir. Doğup doğmayacakları ve sayıları önceden belli olmayan çocukların mirasları oran olarak düzenlendiği hiçbir gelişmiş miras hukuku literatüründe yoktur. Buna gerek de yoktur. Hesaplama içinde buna gerek yoktur. Hem eşlere, hem çocuklara oran getirmek, sistemi fonksiyonel olmaktan çıkartır.

Çünkü zaten iki gurup mirasçıdır. Bunlar eşler grubu, diğeri ise çocuklar grubu. Eşlerin hisseleri belirtildiği zaman, dört işlemi bilen herkes çocukların hissesini bulur da ondan. Belli olan eş hissesi terekeden çıkartıldığında geriye kalan çocuk sayısına bölündüğünde sonuç ortaya çıkar. Allah âlim ve hukukun en üstününü vaaz eder. Ama Allah kitabına ve hukuka subjektif bakanlar bunu bilip anlayamazlar. Hele bir ümmetin fitnesi mal-mülk tutkusu olacağı Resulleri tarafından bildirilmişse, mülkte adalet anlayışları alınacak demektir. Gözlerini egoizm, hırs ve tama bürüyecek demektir. Bize göre hâkimlerin hâkimi olan Allah bunu herkesten iyi bildiği için, kelimenin kendisi eşitlik ve dostluk anlamına gelen kardeşlerin miras hisselerini belirten bir hukuk vahyetmez. Çünkü böyle bir hukuk çok ilkeldir de ondan. Onu ancak feodalizm öyle ister. Tefsir bilginlerinin birinci yanılma konuları, evrensel ve mükemmel feraiz ilminde çocukların hisselerinin sayılıp dökülmediğini bilmemeleridir. Onların eşit hisse alacakları Nisa suresinin 7. ayetinde zaten "Nasibün"= tek nasipleri vardır. Demekle o kadar şey anlatılmıştır ki, onların asabe hakları da yoktur, tek ve belli bir nasipleri vardır ve erkek ve kadın cinsi bundan sonra birbirine eşit hisse alırlar demektir. Kadın özel değil, genel bir tür tanımı olduğu için, baba ne alıyorsa, anne olarak onu alırlar, erkek kardeş ne alıyorsa kız kardeşte onu alır, eşlerden erkek ne alıyorsa, kadın da aynısını alır demektir. İşte bir kez bu anlayış bütün inceliği ile tespit edildikten sonra sistemi kurmak çok kolaylaşır. O zaman ikinci yanlış da düzeltilir.

İkinci yanlış ise, yedinci ayette tamamen açıklığa kavuştuğu için, çocuklardan artık bahsedilmeyeceğinin bilinmesidir. Yani medeni dünya hukuk tekniğinde çocuklardan bir kere bahsedilip ondan sonra eşlerin birbirine mirasçılıkları bilinince, ismi ilim olan alimlerin alimi, hakimlerin hakimi Allah'ın da 11. ayette artık çocukların mirasçılığından değil, evli çiftlerin, yani anne ve baba durumunda olanların birbirine mirasçılığına geçildiğini bilmeleri gerekir. Eşlerden birisi ölünce mala vasiyet edecek çocuklardır Allah'ın tavsiyesi; adil olun sağ kalan eş veya eşlerin hakkını adalet üzere verin tavsiyesidir. Çocuklar

lehine tavsiye değildir. Çünkü medeni dünyada yürürlükte olan ve kanun haline getirilirken takip edilen bu yol, eski bir ilahi hukuktan bozmadır. Önemli bir sistem ve hukuk bilimi içermektedir. Demek ki önce feraiz, yani evrensel miras hukuku bilinince, 11. ayette kardeşlerin değil, birden ziyade eşlerin hukukunun düzenlendiği fark edilir. Yani Nasrettin Hoca fıkrasında olduğu gibi, mektup değil, senet olduğu anlaşılınca o yönde kafa yorulur. Artık senet gibi okunur.

O zaman da 11. ayetin başında geçen "Yusikümüllahi fi evladiküm" ibaresindeki (Fi) harfinin atıf (F)'si olduğunu idrak ederiz de onu önce "Ve", sonra da "Sümme" olarak okuruz, anlam düzelir gider. Yani yedinci ayetten sonra Allah hakimlerin hakimi olarak miras hukuku kanun vazının yaptığı gibi, çocukların anne ve babalarından ve akrabalarından miras almaya hakları olduğunu ilan ettikten sonra, eşlerin birbirine mirasçılıklarını düzenlemeye geçtiğini hemen anlarlar feraiz alimi olanlar. Ayrıca Türk-İsviçre hukukundan fazla olarak, Kuran ölenin anne ve babasına da asli mirasçı ve birinci zümre birinci sırasında yer verdiği için, 11. ayette bu hususta düzenlendiğine şahit olmaktayız. Bu ise harika bir şeydir. Kuran'dan istinbat edilecek İslam hukukunun evrensel ve emsalsiz olduğunu bize gösterir. İşte birçok hadis bilmekle değil, sadece evrensel feraiz(miras) ilmini bilmek, aklın yasalarının farkında olmak, tefekkür ve tedebbür etmesini bilmek, doğru sonuca varmak için yeterlidir. Şimdi bu bilinçteki bir insan, 11. ayetin başındaki hitabın valideynden çocuklara gidecek miras olmayıp, bize atıf (F)'si ile bildirilen hususun şöyle iki anlama geldiğini fark eder.

1– **Allah size ve çocuklarınıza emreder**

2– **Allah önce size, sonra çocuklarınıza emreder**

Zaten ayette bu sırayı takip eder, iki karısı olan bir kocanın bu müselles ilişkisinden doğan çocuklara mirasçı olacak Valideynden anneye iki, babaya bir hissenin gideceğini ve müşterek koca ve karılarına mirasçı olduğunda, onların mirasından her iki kadından toplam 1/3 hisse alırken, her iki kadının kocaya mirasçılıklarında her birisi 1/3 hisseden toplam olarak koca terekesinin 2/3 hissesini alacaklarını, sadece 1/3 hisse ölen kocanın anne ve babasına Allah farzı olduğu için ona dokunamayacaklarından, kadın sayısı onlarca da olsa bu 2/3 hisseye ortak olacakları çok veciz bir şekilde bildirir. Yani kıst olan adaleti açıklar. Bu ilk sayılan durum, eşlerden birinin çocuksuz ölmesi halinde uygulanan oranlardır (ayetin yorumunu yapan 176/2'ye bak). Çocuklu evliliklerde kocanın birden ziyade ayrı kadınlardan (en az iki) çocukları bulunduğu için, kadınların bu 2/3 hisseleri bir kere yarıya inerek 1/3 (1/4'e düşerek) uygulanır. Erkek de aynısını alır. Tek evlilikte iki ayrı karşı cinsten çocukları varsa ölen kim olursa olsun sağ kalan eş 1/8 alır. Poligami tek bir evlilik kurumu olduğu için bu

uygulanmaz. Sadece çocuksuzken alınan hisse yarıya indirilir. Şunu önemle belirteyim ki, bilhassa ayette geçen " Fe in künne" cümle parçacığının şart cümlesi olup olmadığı hususunda gramer ağırlıklı tefsir sahibi Fahriddün Er Razi tefsirini tetkik ederken fikirlerimizi bildireceğimizi açıkladıktan sonra, çok önemli bir hususu burada belirtmekte yarar olacağı kanısındayım. Bu husus ise, ayette geçen "Fevk" sıfatı iki dişi ile değil, nisa ile ilintilidir. Öyle ise neye itiraz ettiğimizi ortaya koymak için, ayetin oraya kadar olan kısmını yazalım. " Fe in künne Nisaen fevka" cümlesine "Kadınlar iki dişiden fazla ise anlamını vermek kanımca çok yanlıştır. Çünkü burada "kadınlar" anlamı yoktur. Yani kadın tekil kullanılması gerekir ve öyle de yapılmıştır. Bu terime "kadınlar " anlamını verenler ve gramerleri oluşturanların kendi subjektif anlayışlarındandır. Onun için ben, dillerden binlerce yıl sonra gramerlerin oluşturulmasına şüphe ile bakarım. Sözlükte yer alan kelimelere verilen karşılıklara da öyle. Ben, kadınlar olamayacağı hususundaki delilimi sunarım. Nahiv ve sarf ilmi uzmanları aksini ispat etsinler. Ben diyorum ki, kadın terimi burada tekildir. Hatta Nasibün kavramında olduğu gibi bir tek kadın anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır vahiyde. Veya kadın taifesine mensup anlamındadır. Çünkü kadın'ı çoğul olarak ifade eden kavram Arapça sözlükte vardır. Buradaki kelimeye benzememektedir.

Herkesçe kolay ulaşılabileceği Osmanlıca sözlükten iki örnek verelim ki, kadınlar ifadesinin buna uymadığını herkes kolayca mukayese edebilsin. Eğer Nisaen kavramı sözlükte kadınlar diye yer almışsa, bu da ancak fıkhın yanlış anlam vermesinden sonra sözlüklere ilave edilmiştir. O tarihten sonra da lisanda orijinal ifade ile eş anlamlıymış gibi kullanıla gelmiştir. Şöyle ki;

Nisun: (Nisvan C.) **Kadınlar.**

Nisvan: (Nisa. C.) **Kadınlar.**

Eğer Kuran, kadın ve tek kadın yerine çok kadını kastetse idi, yukarıdaki kıraat'te bir kelime kullanırdı. Öyle ise "nisaen" şeklinde halen yazılı bulunan kelimenin kanımca tek kadın anlamına gelecek şekilde kıraat edilmesi gerekir. Çünkü kadınlar anlamına gelmesi Arapça sözlüğün sarih deliline göre asla mümkün değildir. İşte o zaman hem Kuran, hem İslam'ın ruhuna, hem Arap lisanına, hem Yukarıda yaptığımız matematik ve mantık ilminin gerçeklerine uyum halinde olur. O zaman bence doğru anlam şudur. "(Eş durumundaki) kadın tekin üzerinde, fevkinde ise, o zaman iki dişi tek zekerin iki mislini alırlar". Yani tek kocanın, iki dişisinin hisseleri birbirinin benzeridir, yapılacak kıst budur demektir. Uygulanacak nisbet budur. Böyle nisbet yapacaksınız, böyle kıyaslayacaksınız anlamları geçen (N-S-Elif) harflerinin oluşturacağı türevleriyle de gün gibi ortaya çıkar.

Yani bir koca iki de karısı varsa hisseler eşit ve kıst oluşmuştur. Bunun

üzerindeki kadınların haklarında kıst değil, belki adalet yapılabilir. Bu şu demektir. Kadın sayısı, üç, beş, on, otuz olsa, yapacağımız feraizde çıkacak sonuç, bu kadınlardan ikisinin tek tek kocadan aldıkları miras ile, kocanın bu kadınlardan ikisinden aldığı miras hissesi birbirinin benzeridir demektir. Kitabın sonuna doğru yapacağımız feraiz ve onların çizimlerinde bu doğru yorum gözler önüne serilecektir. Demek ki ayet mealinde, kadınlar ikiden fazla ise, diye yanlış mana vermeyip "tek kadının üzerinde ise" diyeceğiz. Dişiler şarta dâhil değil, sadece "öyle ise… şöyle şöyle olur" açıklamasıdır. Yani şartın hükmünü bildirir bize. Bir başka sağlam kanıt ise, aynı ayette ikinci şart cümlesi olan " Ve in kânet vahideten fe-le-hâ…" şart cümlesidir. Gerek vahyi gerekse başka bir edebi metin olsun Siyak-u Sibak" (sözün gelişi, sözün öncesinin sonrasına olan uygunluğu, tutarlılığı) çok önemlidir. Bu cümleciğe verilen anlam: "Kadın/dişi tek ise." Bu anlam doğrudur. Buna kimsenin itirazı olamaz. Ancak bu bize önemli bir mesaj verir ki, o da, birinci şart cümlesinin kadın lafzının tek kadının üzerindeki kadın olduğunu bildirir. Demek ki ilk şart cümlesi diyor ki bize, "..tek kadının üzerinde olup, mesela iki dişi ise.."

Nisa suresi 11. ayete ilişkin diğer görüşlerimizi diğer müfessirlerin eserlerinden örnekler sunarken açıklayacağımız için, şimdi Müfessir Ali Arslan'ın Nisa suresi 12. ayet ve 176. ayeti hakkındaki görüşlerini özet olarak alalım. Bu hususta şöyle açıklama yapmıştır, Nisa 12'nin meali şöyle verir.

Müfessir Ali Arslan Şöyle devam eder:

"Çocukları yoksa eşlerinizin geriye bıraktıklarının yarısı sizindir. Çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Bunlar yaptıkları vasiyyet ve borç ödendikten sonradır. Çocuğunuz yoksa sizin bıraktıklarınızın dörtte biri eşlerinizindir. Şayet çocuğunuz varsa bıraktıklarınızın sekizde biri onlarındır. Ancak bu; yaptığınız vasiyyet ve borç ödendikten sonradır. Eğer miras bırakan erkek veya kadın; çocuğu ve ana-babası olmayan bir kimse olur da, bir erkek veya bir kız kardeşi bulunursa, bunlardan her birine altıda bir düşer. Eğer onlar bundan çoksalar, zarara uğratılmaksızın üçte birine ortak olurlar. Bunlar, yaptıkları vasiyyet ve borç ödendikten sonradır. Bunlar Allah'tan bir vasiyyet (emir)dir. Allah Âlim'dir, Hâkim'dir."

Kanaatimiz:

Müfessir Ali Arslan tarafından bu ayete verilen anlam ayetin ruhu, Kuran ve İslam'ın ruhuyla uyum içinde değildir. Ayetin birinci bendinde "Ezvaç" geçtiğine göre, ikinci fıkradaki gibi burada da mütekabiliyet vardır. Ölen eş, ister kadın, ister erkek olsun çocuksuz öldüğü takdirde sağ kalan eş hissesi terekenin yarısıdır. Eğer buradan bu anlam çıkartılamıyorsa, bu kez 11. ayette kadın tekse terekenin yarısını alır hükmü ile bu bilinebileceğinden burada sayılmamış

olduğunu idrak etmek gerekir. 11. Ayetin kısmen izahında da açıkladığımız gibi, bütün mesele 11. ayette geçen dişilerin ölenin kızları değil, ölenin iki ve daha ziyade karıları olduğunun keşfidir. Bu keşfedilmediği takdirde kurulan sistem temelden çürük olacağı için diğer ayetlerin tefsirinde sürçmek gayet doğaldır.

12. ayettin kısmi analizi yeri geldikçe genişletileceği için şimdilik sadece katılıp katılmadığımızı açıklamakla geçiyoruz. Şimdi ise bu ayette "kelale" telaffuzu ile geçen terimin anlamında bir birlik bulunup bulunmadığı hususundaki müfessir açıklamalarına bakalım. **Bunun için bir alıntı daha yapalım:**

Kelale hakkında müfessir şöyle yazmaktadır:

"Şa'bî'nin Ebu Bekr es-Sıddîk'dan rivayet ettiğine göre; kendisine «Kelâle»'yi sorduklarında şöyle demiş. Bu **konuda kendi görüşümü** söyleyeceğim; eğer doğru ise Allah'tan, yanlış olursa benden ve şeytândandır. Bundan Allah ve Resulü beridirler. Kelâle, çocuğu ve babası olmayan (ölen) kişidir. Ömer İbn el-Hattâb halîfe olunca; ben Ebu Bekir'in görüşüne muhalefet etmekten utanırım, demiştir. Bu hadîsi îbn Cerîr ve başkaları rivayet ederler…

İbn Ebu Hatim der ki: Bize Yûnus'un... Zührî'den rivayetine göre; O şöyle demiştir: Ömer İbn el-Hattâb; anadan olan kardeşin mirasının aralarında erkekler dişiler gibi olmak üzere olduğuna hüküm verdi. Muhammed İbn Şihâb ez-Zührî: Şayet Hz. Ömer Rasûlullah (s.a.) dan bu konuda bir şey bilmese idi böyle bir hüküm vermezdi. Yine bunun içindir ki Allah Teâlâ da : "Eğer onlar bundan çoksalar... üçte birine ortak olurlar." buyurmuştur, der…

Kanaatimizce:

Kelale , "öksüz çocuğun terekesi"dir. İki değişik biçimi Kuran'da gösterilmiştir. Kuran birinci zümre birinci sıra mirasçıları, Türk miras hukukundan farklı olarak üç taifedir. Çocuklar taifesi, eşler taifesi ve anne-baba taifesi. Bu üç taifeden sadece hem annenin, hem de babanın bulunmaması durumunun ismi kelaledir. En sade ve basit Kelale durumu budur. Birinci türü, kişi evli ve çocuk sahibidir, kendisinden önce anne ve babası ölmüştür. Anne ve baba, yine birinci zümrenin bu kez ikinci sırasındaki kendi füruları tarafından temsil edilmektedir. Diğer birinci derece mirasçıları tam ve eksiksiz olduğu için, birinci zümre, ikinci sıra mirasçılarına anne ve babanın ayrı ayarı hisseleri olan 1/6 şar hisse yukarıya doğru çıkarak ölenin kardeşlerine gider. İşte bu kardeşler kelale mirasçılarıdır. Yani birinci zümrenin birinci sırasıyla içtima etmişlerdir. İkinci türü Nisa suresinin 176. ayetinde sayılmıştır ki, öksüz çocuk evlatsız ölür, ama eşi vardır. Terekenin yarısı eşine, yarısı da kardeşine gider. Eşi dahi yoksa bu kez terekenin tamamı kardeşlerine gider, onlar cinsiyetine bakılmaksızın bunu yarı yarıya taksim ederler.

Nisa suresinin 176. ayetinin ikinci fıkrasındaki durum ise, Nisa suresi 11. ayetindeki poligamide **çocuksuz ölümde** eşlerin miras hissesine açıklık getiren bir yorumdur. Son fıkrası yine poligami evliliğinde çeşitli eşlerden çeşitli çocukların olması halinde sağ kalan eşlerin alacakları hissenin (2/3)'ün yarıya indirilerek 1/3'e düşürülmesi hususunda yine poligami için bir açıklamadır. Yani kocanın birden ziyade kadından çocukları bile olsa ona 12/3 ayet hükmü (iki kere yarıya indirerek 1/8) değil sadece yarıya indirilerek 12/2 (1/4)'e uygulanırı bildirir. Çünkü bu evlilik hukuk açısından tek bir kurumdur. Müşterek koca açısından da, çok eşler açısından da öyle olduğu için 1/8 değil 1/4 uygulanır. Poligamide bunun anlamı ise 1/3 ve 2/3 çocuksuzluk eş oranının sadece yarıya indirilmesiyle adil çözüme bağlanır.

Şimdi de **Müfessir Ali Arslan'ın Nisa suresi 176**. ayetini **değerlendirmesine bakalım;**

"Senden fetva isterler. De ki: Size babası ve çocuğu olmayanın mîrâsı hakkındaki fetvayı Allah veriyor. Çocuğu olmayıp bir kız kardeşi bulunan erkek ölürse; bıraktığının yarısı kız kardeşine kalır. Fakat kız kardeşinin çocuğu yoksa kendisi ona tamamen vâris olur. Eğer iki kız kardeş kalmışsa, bıraktığının üçte ikisi onlaradır. Eğer erkekli kadınlı birçok kardeşi varsa; erkeğe iki kadının hissesi kadar pay vardır. Şaşırırsınız diye Allah size açıklıyor. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir"

Buhârî der ki:

Bize Muhammed îbn Harb'ın... Bera'dan rivayetine göre; o, şöyle demiştir: Son nazil olan sûre Berâ'e (Tevbe) sûresi, son nazil olan âyet de Kelâle âyetidir…

İbn Ebu Hatim der ki:

Bize Muhammed İbn Abdullah İbn Yezîd'in... Ebu Zübeyr Câbir'iden rivayetine göre; o, "Senden fetva isterler. De ki: Size babası ve çocuğu olmayanın mirası hakkındaki fetvayı Allah veriyor." âyeti benim hakkımda nazil oldu, demiştir…

Buhârî ve Müslim'de mevcûd bir hadîste de açıkça görüleceği üzere; kelâlenin hükmü mü'minlerin emîri **Ömer İbn Hattâb (r.a.)'a müphem ve şüpheli gelmişti. O, şöyle diyor: "Üç şey vardır ki; Allah Rasûlü (s.a.)'nün bize, bu konularda başvurabileceğimiz bir ahid ve söz bırakmasını isterdim**" dedi.

İmâm Ahmed der ki:

Bize İsmail'in... Ömer İbn Hattâb'dan rivayetine göre; o, şöyle demiştir: Allah Resûlü'ne (s.a.) kelâleyi sorduğumdan daha fazla hiçbir şeyi sormadım. Nihayet

parmağı ile göğsüme vurarak: Nisa suresinin sonundaki yaz âyeti ki, bu âyet yaz mevsiminde nazil olmuştur, sana yeter, buyurdular. İmâm Ahmed bu hadîsi kısa şekliyle rivayet ederken, İmâm Müslim bundan daha uzun şekliyle rivayet ve tahrîc etmiştir. Hadîsin başka bir kanaldan rivayeti şöyledir: İmâm Ahmed der ki: Bize Ebu Nuaym'm... Ömer'den rivayetine göre; o, şöyle demiştir: Allah Resûlü'ne (s.a.) kelâleyi sordum. Yaz âyeti sana yeter, buyurdular… .

Hz. Peygamber (s.a.), kelâle âyetinin yeterli olduğunu söyleyerek Hz. Ömer'e **onu anlamaya çalışmasını** öğütleyince Ömer; kelâlenin ne anlama geldiğini Hz. Peygamber (s.a.) e sormayı unutmuş ve bunun için de; kelâleyi Allah Rasûlü (s.a.) ne sormuş olmam bana kırmızı develerim olmasından daha sevimlidir, demiştir. İbn Cerîr der ki: Bize İbn Vekî'in... Saîd İbn Müseyyeb'den rivayetine göre; o, şöyle demiştir: Ömer İbn Hattâb Hz. Peygamber (s.a.) e kelâleyi sordu. Allah Rasûlü (s.a.) Allah Teâlâ bunu beyân etmemiş midir? buyurdular da «Senden fetva isterler...» âyeti nazil oldu. Katâde der ki: Bize anlatıldığına göre; **Ebu Bekir Es-Sıddîk bir hutbesinde şöyle demiştir:**

Nisa suresinin başında nazil olan âyet ferâiz hakkındadır. Allah Teâlâ bu âyeti, çocuk ve baba hakkında indirmiştir. İkinci âyeti koca, karı, ana bir kardeşler hakkında indirmiştir. Nisa suresinin sonundaki âyeti ise; babadan ve anadan kız ve erkek kardeşler hakkında indirmiştir. Enfâl suresinin sonundaki âyeti ise, asabe yoluyla akrabalıkları olanlardan Allah'ın kitabında bazısı bazısından üstün tutulan akrabalar hakkında indirmiştir. Hadîsi ibn Cerîr rivayet" eder.

Kanaatimiz: Gerçekle ilişkili bilgiyi Ebu Bekir (r.a) vermiştir. Tam açık olmamasına rağmen, bize önemli ipuçları vermiştir. Nisa suresi başındaki ayet dediği, Nisa suresi 11. ayettir. Bu ayetin erkek ve kız çocuklarla alakası olmadığını bu beyandan daha açık anlatan bir hadis intikal etmemiştir. Bu ayetin herkesin zannettiği gibi erkek ve kız kardeşlerin miras durumu değil, baba durumundaki erkeğin (zeker) durumu ile çocuklardan anne ve babaya giden mirasları açıklamak için geldiğini haber vermektedir. İkinci ayet dediği ise, Nisa suresinin 12. ayetidir. Bu ayet yine karı koca hukuku hakkında indiğini söyler ki doğrudur. Sonu kelale mirasçılarıdır ki, buda yine kardeşlerin birbirine mirasçılık durumu kelale adı altında anlatılmıştır.

Yine Nisa suresinin son ayeti için söylemek istediği de doğrudur. Bu poligami evlilikleri durumudur ki, onu da Ebu Bekir (r.a) şöyle tanımlıyor. "Anne bir, baba bir, anne baba bir kardeşler gibi çeşitli durumdaki çokça kardeşlerin bulunması halinde eşlerin miras hisselerinin ne olacağını açıkladı" diyor. Eğer, birinci ayet, baba, ikinci karı koca diye yapılan vurguları aklımızdan çıkarmaz isek, buna da üçüncü ayet der isek, burada da anlatılan şeyin çok eşlilikte karı

koca hukukunun ne olduğunu kastetmiş olduğunu rahatça anlarız. Böylece de Nisa suresi 7. ayet sonra gelen ayetlerde geçen tarif ve tanımların hiç birisinde dişi geçen yere parantez açarak kız kardeş yazmanın mümkün olmadığını anlamış oluruz.

II- ETTEFSİRU'L HADİS-İZZET DERVEZE'DEN

Yine öncelikle Nisa suresi 7. ayet hakkında bu müfessir tarafından ne söylenmiş olduğuna kısaca bakalım. Nisa suresi ayet 7.

İzzet Derveze bu konuda şunu söyler:

"Ana babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere **bir hisse** vardır. Ana babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da **bir hisse** vardır. Bunlar az veya çok belirli bir hissedir."

İki aynı yerde kullanılması bakımından iki lafzın delâleti arasındaki fark dikkat çekicidir. İlk olarak mirasın gerçekleşmesine delâlet eden bir yerde kullanıldı. Akrabalık mirasın verilmesini gerektiren yakınlığı ifade eder. İkinci durumda ise hîbe, vergi konumunda kullanılmıştır ki, bu da mirası gerekli kılmayan daha uzak bir yakınlığı/akrabalığı ifade eder.

Kanaatimiz: Müfessir'in "Nasibün" kavramına doğru anlam vermesi güzeldir. Ama bunun farkına vardıktan sonra artık, çocukların anne-babalarına mirasçılıklarında cinsiyet ayrımı yapmadan birer nasip verilmesi gerektiğinin kesin olarak hükme bağlandığını idrak edip, 11. ayetin valideyn'den çocuklara miras akışını değil, karı kocanın birbirlerine mirasçılıklarıyla, yine anne-babanın evlatlarına mirasçılıklarına ilişkin olduğunu anlayıp, dişi geçen yere, "adamın karıları", "zeker" geçen yere ise, "çok karılı evli adam" diye anlam vermesi gerekirdi..

Şimdi de Müfessir Derveze'nin Nisa suresi 11. ve 12. ayetler hakkındaki ayet hakkındaki görüşlerine bakalım:

Mirasın Taksimi:

Nisa suresi ayet 11:

"Allah çocuklarınız hakkında erkeğe, iki dişinin hissesi kadar tavsiye eder. Eğer kadınlar ikinin üstünde ise, bırakılanın üçte ikisi onlarındır. Şayet bir ise yarısı onundur. Ana babadan her birine, ölenin çocuğu' varsa yaptığı vasiyetten

veya borcundan arta kalanının altıda biri, çocuğu yoksa ana babası ona varis olur, anasına üçte bir düşer. Kardeşleri varsa altıda biri annenindir. Babalarınız ve oğullarınızdan size menfaatçe hangisinin yakın olduğunu siz bilemezsiniz. Bunlar Allah tarafından tespit edilmiştir. Doğrusu Allah bilendir, hâkim olandır."

Nisa suresi ayet 12:

"Eğer çocukları yoksa eşlerinizin yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra geriye bıraktıkları mirasın yarısı sizindir. Çocukları varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Sizin de çocuğunuz yoksa yapacağınız vasiyyet ve borçtan sonra bıraktığınızın sekizde biri onlarındır. Eğer miras bırakan erkek veya kadının evladı ve ana babası olmayıp bir erkek veya bir kız kardeşi varsa, her birine altıda bir düşer. Bundan fazla iseler, üçte birine ortaktırlar. Bu taksim zarar verici olmayan vasiyyet ve borçtan sonra uygulanır. Bunlar Allah'tan (size) vasiyettir. Allah bilendir, halimdir.

Mirastan Düşen Paylar

"Allah size çocuklarınızın hakkında..." diye başlayan ayet ve sonradan gelecek üç ayet veraset hakkında şerh ve hükümleri ya da ayetlerdeki bu hükümlerin genişçe telkinidir.

Ayette görüldüğü gibi, ölenlerin mallarında kadınlara ve erkeklere mirastan düşecek paylar anlatılıyor.

1 -Erkeğin payının (nasibinin) kadının iki katının olması.

2- Şayet ölen kişi baba ise ve sadece bir kızı varsa o halde kıza malının yarısının verilmesi, şayet üç kız varsa onlara üçte birinin düştüğü.

3- Eğer ölen için ana-baba ve çocuklar varsa o takdirde ana babası için altıda bir nasip vardır.

4- Eğer meyyitin çocukları yoksa ana babası varsa, babası için üçte ikisi, anası içinse üçte bir pay vardır.

5- Ölünün ana babası olması halinde bir de kız kardeşi varsa ve de onun çocukları yoksa babası için üçte bir, anası ve kız kardeşlerine de altıda bir pay verilir.

6- Koca için (şayet hanım ölmüşse) hanımının malının yarısı pay vardır (Bu,

eğer hanım için çocuk yoksa). Şayet varsa çocuğu için pay dörtte birdir.

7- Kocası ölmüş kadınlara kocalarının terekesinden çocuğu yoksa dörtte bir nasip vardır. Eğer babanın çocukları varsa kadınlara sekizde bir pay verilir.

8- Ölenin ana babası sağ değilse ve çocuklar da yoksa ancak erkek ve kız kardeşleri varsa terekenin altıda biri her birine verilir. Şayet erkek ve kız kardeşler birden fazla ise herkes için üçte bir pay olacaktır.

9-Ölenin malı borçları kapatıldıktan sonra varisleri arasında paylaştırılacak, vasiyeti de uygulanacaktır.

Birinci ayet, bu taksimin nasıl olacağı hususunda bir mukaddime niteliği taşımaktadır. O halde insanlar kimin daha faydalı olacağını bilemezler, bunlar babalari, kardeşleri olsa dahi ancak Allah en iyi bilendir. O, onlara en salih olanı vacip ve farz kılmıştır. O, işlerin hikmetini, içeriğini bilen ve doğruluğun, hikmetin olduğu şeyi emredendir.

İkinci ayet ise, hiç kimseye ve hiç kimsenin hakkına kasten zarar verilmemesini telkin ederek bitmiştir. O zaman bu taksim, bilen ve hilm sahibi olan Allah'ın bir emridir ki O, işlerin gereklerini bilen hilm sıfatı ile herkesin hakkını veren ve ona göre muamele edendir. Son iki ayette Allah'ın koyduğu kanunları tenfiz etme noktasında, koyduğu şer'i yasaların haddini aşmama, onlarla asla oynamamayı tembih hususunda pekiştirmedir. Bu sebeple kim Allah'a ve Rasulü'ne itaat ederse kurtulacak, cennetine kavuşacak, kim de Allah'a ve Rasulü'ne isyan ederse, Allah onu cehenneme koyacaktır; o ne elim ve alçaltıcı bir azaptır. Ayetin nüzulü hakkında birden fazla hadis ve rivayet varid olmuştur. Bunlardan bir tanesi, Buhari, Tirmizi ve Ebu Davud'un müsnetlerinde vardır. Birisi Cabir'den rivayet olunan hadistir: "Rasulullah ve Ebu Bekir yanıma geldiler ve ben hiç bir şeyi akledemiyordum. Su istedi ve abdest aldı, sonra üzerime su serpti ve ayıldım. Akabinde "Ya Rasulullah, malım hususunda ne yapmamı emredersin?" diye sordum. Sonra "Allah evlatlarınız hakkında erkeğe, iki dişinin hissesi kadar vermenizi tavsiye eder." ayeti nazil oldu. (Kanımca evlatlara tavsiye eder demek. "Ey evlatlar! Babanız öldüğünde onun mirasının hepsine el koymayın. Onun iki eşi varsa 1/4'ü ikisine taksim edin. İki eşinden ölümleri halinde onlardan her birisinden 1/8 alarak babanızın 1/4 hissesini tamamlayın diye evlatlara emrediliyor ama anlamazlıktan geliyorlar.)

İkinci rivayet de İbn Abbas'tandır. Şöyle rivayet etmiştir ki: "Mal çocuk içindir, vasiyet de ana babaya aittir. Allah bunu nesh (hükmünü kaldırma) etti; erkek için dişinin payının iki misli verilmesini emretti, ebeveyn için ise her birisine altıda bir ve üçte bir payı takdir etti. Kadın için sekizde bir ve dörtte bir payı emir buyurdu, koca içinse malın yansını ve dörtte birinin verilmesi

hükmünü indirdi.

Rivayetlerden birisi de şöyledir: "Kocası şehit olup, iki yetimi bırakan bir kadın, amcasının oğlunun malına el koyması sonucu Rasulullah'a şikâyet eder, ayetlerin inmesinden sonra Rasulullah yetimlere üçte iki, anaya sekizde bir ve kalanın da amcaoğluna verilmesini emir buyurdu.

Bu hususstaki rivayetlerden olan "Sedyi"nin nâkili de şöyledir:

"Cahiliye ehli kızları ve zayıf olan oğlan çocuklarını hiç mirasa ortak etmiyorlardı. Adam savaşa gücü yetmeyen oğlunu hiç mirasçı etmez idi. Abdurrahman b. Sabit vefat etti, arkasında beş kızı ve bir karısı kaldı. Varisleri gelip bütün malını aldı ve kadın Rasulullah'a şikâyette bulundu. Akabinde mezkûr olan ayetler indi. Bizce geçmiş ayetlerle bu ayetler beraber inmiştir. Hatta kadınların haklarını, mallarını, mihirlerini, aralarındaki adaleti, hak sahiplerinin terekedeki (geride kalan mal) haklarını (kadınlardan ve erkeklerden) kapsayan bu ayetler ve teşri kanunlarını vazeden, ilişkilerdeki sınırı koyan bu sûrenin başından sonuna kadar müteselsil bir biçimde indiğini düşünüyoruz. Tabi ki bu, nüzulde bir münasebetin olmamasını ve akabinde Rasulullah (s.a.) iletilmemesini gerektirmez elbette. O halde bu durum O'ndan fetvalar istenebileceğini, zulümlerin şikâyet edilebileceğini men etmeyecektir. Çünkü bu nüzul, adil olmayan münasebetlerin tahakkuku sonucu, arka arkaya inişini doğurabilir. İşte bu da şer'i bir yargıyı getirir.

Birinci ayetin ilk bölümünde, iki kızın birisinin babasına varis olması ve hallerinin zikri; ikiden fazla kadının birden fazla kızın hakkının zikrindeki yetinme yönleriyle bir kapalılık, bir kesinti ve boşluk olduğunu düşündürebilir. İkinci bölümdeki varisin ana-baba olması ya da bir kız olmasındaki gibi, valideyn "altıda biri" alırlar.

"Kız ise yarısını alır" zikrinde boşluk olduğu mülahaza olunabilir. Çocuğu olmayan bir kadının terekesinden ikinci yarıyı alma hakkının zikrindeki kapalılık, çocuğu olmayan kocanın terekesinden dördün üçe pay almasındaki bahsin kapalılığı ve son kalan üçte birin ikisinin hakkının zikredilmesindeki muğlâklık da göze çarpabilir. Ancak her hâlükârda ayetler başlıca konular ve esasları dile getirmiştir ki bu esaslar, nüzulündeki hikmetin keşfi durumundadır. İşte bu bölüme kadar olan bazı sünnetleri ve bazı kapalı olan ayetlerin hükümlerini tamamladık. Bu mevzuların hepsi birer fıkıh bahsidir ki, İslam fıkhında önemli yeri olan feraiz ilmini teşkil etmiştir. "Allah tarafından (bu) bir farizadır." cümlesi Allah'ın farz ve hükmünü belirlemiş olduğu ayetlerin beyanı konumundadır.

Açıkça görüldüğü gibi "feraiz" kelimesi "fariza"'nın cemisi olup miras

hükümlerini içine alır ki, "Kur'an'ı ve Feraizi (ilmini) öğreniniz. "Zira benim ömrüm tükenmiş olabilir" hadisi de bu hükümlerin öğrenilmesinin gerekliliğini işlemiştir açıkça. Bu hükümler de O'nun zamanındaki veraset hükümlerini işlemektedir. Kardeş için, veraseti olmadan ölen kızın terekesinin hepsinin verilmesini, hiç varisi olmadan ölen erkek kardeşin terekesinin malının üçte ikisinin iki kız kardeşe pay edilmesini, çok olmaları halinde bütün terekeyi, erkeğin payının kadınınkinden iki kat olması şartıyla kız ve erkeklere verilmesinin hükümlerini içeren Nisa suresinin son ayeti tamamlar mahiyette olmuştur. (Atatürk gelmeseydi feraiz ilmini öğrenemeyecektik.)

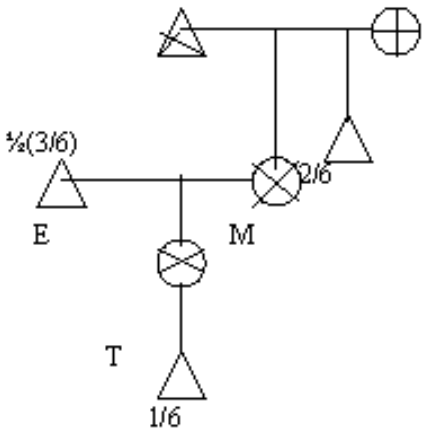
Böylece kapalılık ve hükümlerdeki muğlâklık giderilmiştir. Ayet "senden fetva istiyorlar" ifadesiyle başlamıştır. Bu şuna delildir: 12. ayetin işlemiş olduğu bölüm ve varissiz ölen şahsın kardeşi ve kız kardeşinin altıda bir, fazla olurlarsa üçte bir nasip alacağını işleyen bu ayetlerde bir iltibas meydana gelmiştir. Bu sebeple sûredeki son ayet, kardeşler arasındaki miras dağılımını beyan etmiş, bu miras dağılımı da anadan kardeş olanları da alınır. O halde 12. ayet anadan kardeş olanların cumhurun Rasulullah'ın ashabından ve tabiinden rivayette miras hükümlerini belirttiği zikrolunmuştur. Bu görüş üzerinde ittifak edilmiştir. 10. ayetin birinci fıkrasındaki birinci ayetten onuncu ayete kadar kapalılığın olması bu durumdandır. Zikrettiğimiz gibi bu ayetlerde iki kızın hükmünün zikrolunmasıydı. Nisa suresinin son ayetinin ihtiva ettiği hükme bu kıyas olunmuştur. Bununla beraber Rasulullah'ın, babalarının terekesinden iki kız kardeşe üçte ikisini vermesini içeren hadis rivayet olunmuştur. Müslümanlar ve kâfirler arasındaki miras paylaşımını yasaklayan hadislerden birisi "Kâfir Müslümana, Müslüman da kâfire varis olmaz" hadisidir. Bu hususdaki ikinci hadis "İki zıt millet (kâfir ve Müslüman) birbirine mirasçı olamaz**". "Katil (öldüren) mirasçı olamaz". "Köle bir kadınla ya da hür bir kadınla hangi erkek zina ederse çocuk zina çocuğudur, mirasçı olamaz ve olunamaz."**

İbn Abbas'tan rivayet olunmuştur. Kendisine kızından, oğlun kızından (torun) ve kız kardeşin haklarından (mirastaki paylarından) sorulmuştur. **Rasulullah'ın verdiği hükümle hükmedeceğim buyurdu. Rasulullah "kız için yarım, oğlun kızına altıda bir, kalanı da kız kardeş için şeklinde hüküm vermiştir." buyurdu.** Bu, babası hayatta iken ölen oğlun kızının, dedesine, başka oğlu olmazsa varis olabileceğinin delilidir. Bunun üzerine oğlun oğlu da kıyas edilmiştir.

Kanaatimizce: Öncelikle şunu belirtelim ki, rivayet yoluyla gelen haberlerde bize "murisin kızı" diye intikal eden haberlerde kastedilen şeyin "dişi" olduğunu idrak etmemiz gerekir. Çünkü ayetlerdeki "dişi" tabirini, ayeti hatalı anlayanlarca "adamın kızı" olarak anlamışlardır. Öyle anlamak istemişlerdir. Zaten ölenin kızının mirasın yarısını oğlunun kızının 1/6 alması mümkün değildir. Ölen

geriye bir kız bir oğlan bırakmış demektir işin aslı. Çünkü kız torun murisin oğlunu temsilen miras almaktadır. Adamın oğuldan torunu, oğlundan dolayı bilvasıta mirasçı iken, adamın kızı 3/6 hisse alırken, adamın oğluna 1/6 düşün, onu da onun kızı bilvasıta alsın. Biz terekenin yarısını alanı murisin karısı olarak anlayacağız. Bakalım buna imkan var mı?. Şu ana kadar hadisi hadise denetleterek rivayetlerin tam anlaşılamaması ve birbirleriyle çeliştirilmesiyle içinden çıkılamaz hale gelmiştir. Hadis ve tefsir bilginleri hadisi hadisle denetlemeye kalkarak tam sağlam olmayan bir yola girmiş, Kuran feraiz ilmini tam keşfetmeleri mümkün olmamıştır. Peygamber feraize ilim dediğine göre bu hukuk ilmidir.Neden ve niçin sorusuna mantıklı cevap veremeyen ezberlere ilim denilemez.

Biz şimdi sözleri yine bir Allah lütfu olan evrensel feraiz ilminin bilimsel mizanı ile tartalım,test edelim. Bakalım sözde bir hata var mı? Yoksa gerçeği mi yansıtıyor? Hadisten anlaşıldığına göre, muris ölmüş, geriye bir "dişisi" yani eşi kalmış. Yani öldüğünde tek eşli bir insanmış. Ölmüş tek oğlundan yine tek bir kızı hayattadır..Bir de kız kardeşi vardır.Şimdi onu şemaya dökersek durum daha iyi anlaşılır.Şema ile bunu ortaya koyalım.

Şema–1

Murisin tek eşinden sadece bu evlilikten tek bir oğlu olup, muristen önce ölerek(T) isimli bir kız çocuğu onun yerine bilvasıta mirasçı durumundadır. Oğlunun eşinin bulunup bulunmaması durumu değiştirmez, çünkü onun kayınpederinden miras alması hukuken mümkün değildir. Murisin bir de kız kardeşi (K) hayattadır.

Şimdi bu sözü şema üzerine yerleştirdikten sonra cahiliye hukukunu ortadan kaldıran Kuran hükümleri ve onun zümreler sistemine göre yapılan işin doğru

AYETLERİN
DOĞRU TEVİLLERİYLE GERÇEK
İSLAM MİRAS HUKUKU

"Allah insanlar arasında asla ayrım yapmaz, çünkü kitabında adaleti devamlı emreder. Adalet ise eşitliktir. Terazinin kefelerinin aynı hizada olması eşitlik anlamına gelir. Eşitliğe aykırı hiçbir ayet yorumu Allah'ın hak şeriatı değildir. Mevcut fıkıh mevzuatı ile oluşturulmuş hükümler nitelik itibariyle sınıflı toplumun törelerinin kutsanmasıdır. Bu güruh hak dinin eşitlikçi hukukunu feodalizmin selameti uğruna feda etmiştir. Çünkü derebeyin mirasını paylaşma adına toprak parçalanırsa feodalizm sona erer. Bu "ekâbirler toplumu yöneticileri" hak dinin sosyo-ekonomi-politiği olan manastır kolektivizmini karalamak için manastırdaki kadınları iffetsizlikle itham edip, orada doğan çocukları katletmişlerdir. Bunun tipik örneği firavunun zulmüdür. İşte bebek Musa (as) Allah yardımıyla katliamdan kurtarılmıştır. Bu nefsini ilahlaştıran, bencil insanların en çok karşı çıktığı şey Tanrı inancı değil Feodalizmin tasfiyesidir. Şuayb (as)'a itirazları Zekeriya peygamberi şehit etmeleri ve İsa (as)'ın öldürülmek istenmesinin asıl nedenleri budur. Miras hukukundaki bu hıyanetin Allah şeriatı değil, ekâbirlerin töreleri olduğunu benden önce de fark edenler olmuştur fakat atacı muhafazakârların gazabından çekinmiş olmalılar. Bunun farkına varan Mustafa Kemal tek çare olarak laikliği tesis ederek hak dini yalan ve iftiradan esirgemiştir."

İlhami ÇETİN

Kule

9 789752 470606

İSLAM MİRAS HUKUKU